

ADU

Nr. 48

1. Desember 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI

J. S A A R

Talinnas, Narva mnt. 19.

Pakub austatud daamidele kõige suuremas valikus elegantsemaid viimaste Pariisi modellide järele valmistatud valmis õhtu- ja balli-tualette, siidi ja villaseid kleite, pluuse, kuubesid, pesu j. n. e. ja

tehakse tellimiste järele.

Töö osavate meistrite järelvalvel kiire ja korralik.

Hinnad väljaspool võistlust.

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus
«PÄEVALEHT»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate võimalustega sisseseatud

trükkoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioonmasinad, kiirpressid ja ladumasinad. Kõige mitmekesisem trükitööde valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

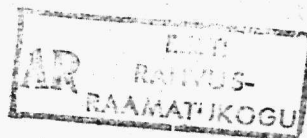
Offsettrükk

Kõige täielikum, moodsaate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal oma täiesti uue sisseseade tõttu parimate väljamaa sellekohaste ettevõteteaga -- julgesti võistelda --

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

**KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI**

**TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS**

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

EESTI VAPIKÜSIMUS.

Eesti lipu asi on otsustatud. Otsustati juhuslikult tarvitusele võetud sinimustvalge värvide kombinatsioon lipu värvideks tunnustada. Vähe mõjuvaid argumente oli selle lipu poolt.

Kõige tähtsamaks peeti asjaolu, et vabadusevõitlus selle lipu all õnnelikult lõpule viidud.

Soovitavam oleks muidugi olnud teadlikult Eesti vabariigi lipp luua, mitte juhuslikult tekkinud lipukuju pühaks ja muutmatuks pidada, seda enam, et meil traditsioon selles asjas vana ei ole. Aga see ülesanne — uue lipu loomine — jääb nähtavasti tulevaste põlvete hooleks ja langeb ehk ühte mõne kauge pöördega Eesti ajaloos.

Eesti vapiküsimus on praegu riigikogus otsustamisel ja selleski asjas ei taheta teadlikult Eesti vabariigi vappi luua, vaid katsutakse mingi juhusliku hädavahendiga läbi ajada, jällegi tulevastele põlvetele Eesti oma vapi loomist jättes.

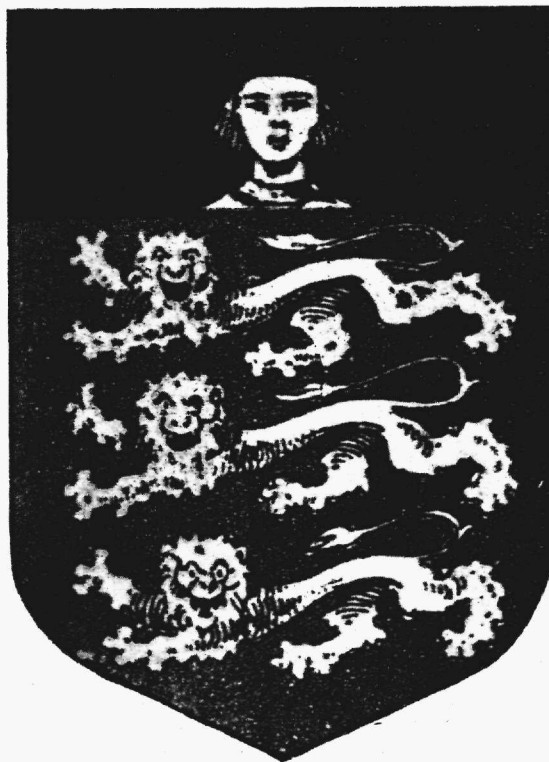
Riigikogus kaldub enamus selle poole, et

Tallinna vappi Eesti vapiks tunnustada. Põhjendusi selleks on vähe, aga et üht sammu astuda, on selleks siis kõige ülemal asutusel riigis palju põhjendusi tarvis!

Tuuakse ette argumentid: Tallinn on Eesti pealinn, järelikult võib Tallinna vapp Eesti vapp olla. Aga Tallinn ei olnud kogu Eesti, pealegi mitte vaba Eesti pealinn, kui see vapp tarvitusel olnud.

Seda ei saa aga põhjenduseks pidada, kui öeldakse: andke meile parem vapi kavand!

Kunstiliselt ja tähenduslikult ei ole Tallinna vapp oma kolme lõviga või leopardikutsikaga mitte üleloomatu heraldikamärk. Sellevärtuslist võiksid meie kunstnikud igatahes luua. Kui meil senised võistlused tagajärgi pole andnud, siis ei peaks see veel lootusetust tekitama. Võistlustest ei tule meil üldse suuremat välja. Neist ei võta meie nimemamad kunstnikud harilikult osagi. Vapi kavandite võistlusel oli meie tuntud kunstnikkudest ainult K. Raud. Meie peaks üksikutele kunstnikkudele ülesandeks

Tallinna vapi esialgne kuju,
linna arhivaariuse O. Greiffenhageni uurimuse ja oletuse järele.

EESTI VAPIKAVANDITE VÕISTLUSE TULEMUSED 1921. a.

Foto Parikas.

Kr. Raud'i kavand.
II auhind.

F. Kruusmann'i kavand.
II auhind.

A. Timus'i kavand.
III auhind.

A. Timus'i kavand.
III auhind.

pakkuma vapi kavand luua. Ja kui sellest midagi välja ei tule, siis võõraste kunstnikkude poole pöördama.

Tallinna vapp on ka võõra vaimu tulemus, miks ei võiks seda uus vapp olla!

Kui aga siiski Tallinna vapp Eesti riigi va-

piks peab jääma, siis tuleks arvesse võtta õige, kõige vanem Tallinna vapi kuju.

Nagu Tallinna arhivaariuse O. Greiffenhageni raamatukesest „Die Wappen Revels“ selgub, ulatuvad teated Tallinna vapi kohta 14. aastasajasse. Siis on sel vapil järgmine kuju

olnud: kolm lõvi (või leopardi) üksteise kohal ja üleval ääres mehe pea pikkade juustega ja krooniga.

Hiljemini kasvas sellest mehe peast naise pea — pikkade juuste tõttu — ja koguni naine välja. Katsutud seletada, et see Daani kuninganna Margaretha kuju olla.

Ka raudkübar lõvide kohal arvatakse pärasinine lisand olevat.

Mehe pea pikkade juustega olnud germaanlaste vaadete järele vaba mehe sümbol. Ta võis seda ka Tallinna linna vapil olla.

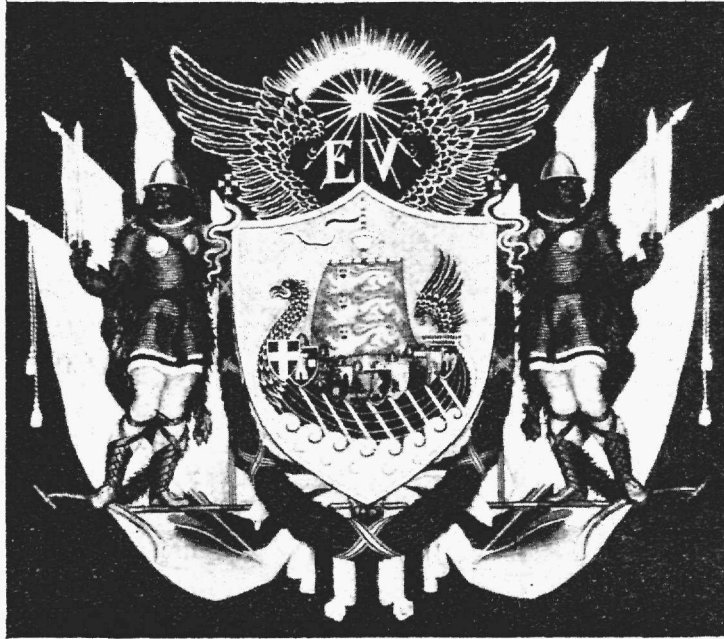
Kui nüüd meil ainult kolm lõvi Tallinna vapist Eesti vapile tahetakse võtta, siis tähendab see igatahes vana vapil poole tagasi mine-

kut: kroonitud naine lõvide kohalt jääb ära, ja õigusega, sest see on hiljem omavoliline lisand. Aga miks võetakse esialgselt, kõige vanemalt vapilt vaba mehe pea ära ja kuidas seda põhjendatakse? Vaba mees, vaba kodanik

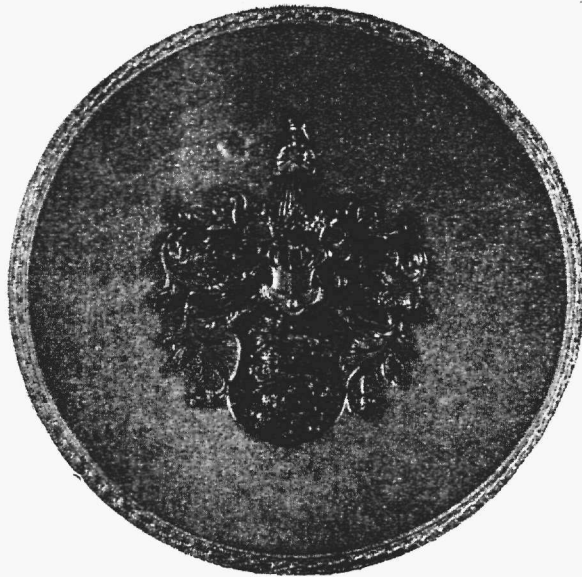
peaks Eestis ka „lõvide“ ja „leopardide“ üle valitsema.

Järelmärkus. Kui need read laotud olid, ilmus ajalehis teade, et vapi kavandi valmistamine meie kunstnikkude organisatsioonidele ülesandeks tehtud. Oleks soovitatav, et kunstnikud seekord Eestile omapärase vapi loomise tõsiselt võtaksid.

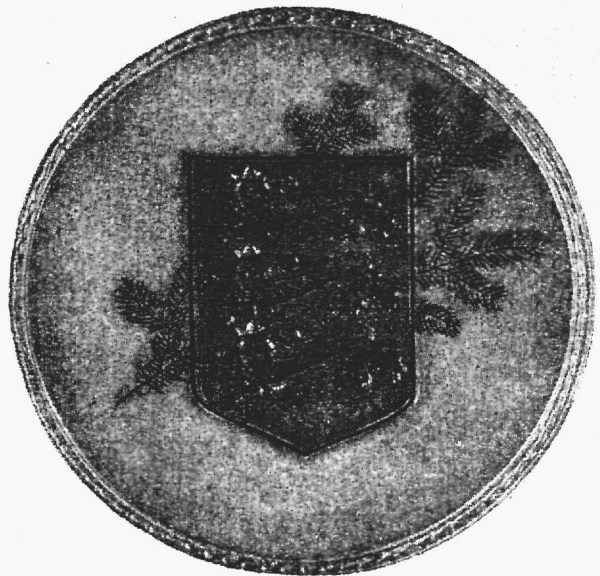
Soovitatav oleks, et Eesti vapp mitte ainult jõudu ei sümboliseeriks, vaid ka vabadust.

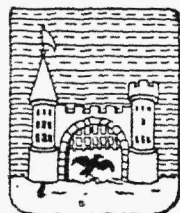
Eesti vapi kavand,
kunstnik Kalmakovi valmistatud.

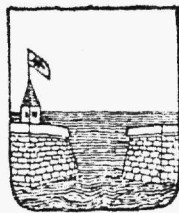
Tallinna vapp naise kujuga,
mis esialgselt vapist mitmesuguste eksiavamide tagajärjel arenes.

Tallinna vapp, mida Eesti vapiks kavatseti võtta.

1

2

3

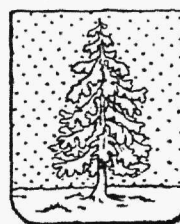
4

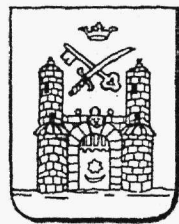
5

6

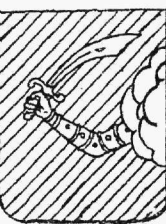
7

8

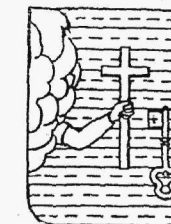
9

10

11

12

1. Kuresaare vapp. Sinisel tagapõhjal hall piiskopiloss kuld tuulelipuga. Väraval, tõstevõre all tiibu laiutav must kotkas.

2. Baltiski vapp. Hõbedasel tagapõhjal on näha osake merd sadama, torni ja lipuga.

3. Rakvere vapp. Hõbedasel tagapõhjal kuld täht, selle kohal ülal kuld kroon.

4. Liivimaa vapp. Hõbe lõvilind punasel tagapõhjal. Linnu rinnal Poola kuninga Sigismund Augusti (kelle ülemvalitsuse alla sai Liivimaa a. 1562) monogramm.

5. Narva vapp. Keskel kaks kala ja kaks mõõka, ülal inglisea tiibadega. Vapi on kinnitanud Vene keiser Peeter I.

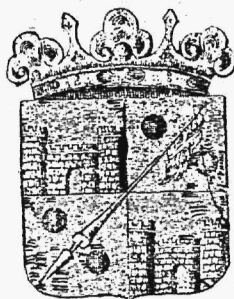
6. Eestimaa (kitsamas mõttes, veneaegse Eesti kubermangu) vapp. Kolm leopardi kuld tagapõhjal.

7. Võru vapp. Kuld tagapõhjal maapinnalt kerkiv kuusk, „selle tähenduseks, et linna ümbruskonnas palju sääraseid puid kasvab“, nagu vappi kirjeldav Vene seadustik ütleb.

8. Tartu vapp. Osa müüri väravaga. Väravavõlvil lõvipea, selle all näha osa värava tõstevõrest, mille alt paistab täht poolkuuga. (Poolkuu on vapile tulnud eksi-kombel, õieti oleks selle asemel pidanud olema kõverusena rippuv väravakett, mida vapilõikaja nähtavasti poolkuuks pidas). Väravalt kerkib kaks torni, mõlemad lõpevad ristiga; tornide vahel ristamisi-pandult Peetruse

13

14

15

võti ja Pauluse mõök. Kogu kujundi kohal kuld kroon. Tagapõhi hõbedane.

9. Haapsalu vapp. Mustal tagapõhjal linnamüür torni ja trepiga, eespool torni sisselendava kotkaga.

10. Valga vapp. Rohelisel tagapõhjal hõbedases kuld rõngastega soomusriides parem käsi, mis hõbedasest pilvest välja

ulatub, hoides kõverat hõbe mõõka. (Võib olla on ka siin piiv moondunud puhvkäisest, nagu Pärnu vapi juureski.)

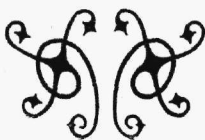
11. Tallinna vapp. Kuld tagapõhjal kolm sinist lõvi.

12. Pärnu vapp. Sinisel tagapõhjal pilvest välja-ulatav pahem käsi kuld ristiga. Paremalt pool ristile vastu pöördud kuld võti. (Kõige esiteks on pilve asemel kätt katnud lihtne käis, a. 1445–1505 on käsi tolleaegsele moele vastava puhvkäisega kaetud, millest hiljem pilv kujunes. Poola-ajal kandis käsi soomusriiet ja kinnast, rokokoo-ajal pitsiga manshetti.)

13. Paide vapp. Hõbedasel tagapõhjal vana linnatorn, teisel pool torni teine kivi.

14. Endine, rootsiaegne Narva vapp kujutas kaht kindlust väravate ja pommidega mida lipuga oda lahutas. Ülal suur kroon.

15. Viljandi vapp. Poolitatud kujund. Pahemal sinine roos valge ristiga. Ülal üheksa kuld tähte. Paremalt Jumalaema Kristus-lapsega. Tagapõhi mõlemal vapipooltel punane.

Juhan Liiv.

Surn. 1. dets. 1913.

OH SÕBRAD, EI LASE MA ÕELDA.

JUHAN LIIV.

*Oh sõbrad, ei lase ma õelda,
et oleks nii haige ma.
Ja et ma terve oleks —
ma seda ei ütlegi ka.*

*Ma olen nõnda terve,
et rahvas kõik minu ees,
kes nõnda vigane, haige —
enda vigu näeb minu sees.*

TA LENDAB MESIPUU POOLE.

JUHAN LIIV.

Ta lendab lillest lillesse
ja lendab mesipuu poole;
ja tõuseb kõuepilv ülesse —
ta lendab mesipuu poole.
Ja langevad teele ka tuhanded:
veel koju jõuavad tuhanded
ja viivad vaeva ja hoole
ja lendavad mesipuu poole.

Kuis süda mul tuksud sa rahuta,
kuis kipud sa isamaa poole!
Kesk kodumaad — siiski nii koduta,
mis ihkad sa tema poole!
Kuis püüad sa välja kahtlusest,
kuis ikka leiad sa tema eest,
kuis rõhub rusuja voole
sind, tungides tema poole!

Oh sina, kes oled sa väljamaal,
kuis õhkad sa isamaa poole!
Kes väljamaal oled raskel a'al —
kuis ihkad sa tema poole!
Ja puhugu vastu sul surmatuul
ja lennaku vastu surmakuul —
hing tõuseb isamaa poole!

Ei ole sa, süda, väljamaal,
kust ihkaks sa kodu poole.
Sa oled kodu, kesk isamaa raal
ja otsid teed tema poole,
teed otsin, oh teed otsin ma
ja suren ja ärkan tund tunniga:
Kuid kuhu mind viskab ka voole:
hing tõuseb säält sinu poole.

VANG TSUNG TSE.

JOHANNES V. JENSEN^{*)} JUTUKE.

Vang Tsung Tse elas Shanghais vanas hiinlaste linnajaos, kusagil pealpool vana linnamüüri, kuhu muidu uudishimuline päikesekiir ilalgi ei olnud sattunud; nüüd aga oli hakatud vana linnamüüri maha lõhkuma.

Vana armsa linnamüüri asemel, mis oli il-

^{*)} Johannes Valdemar Jensen sündis Jüütimaal, Daanis, 1873. a. Ta elas Põhja-Ameerikas, Ameerika troopikaosas, Brasiilias. Taga-Indias, reisis Prantsusmaal, Hispaanias, Saksamaal ja kirjeldas oma raamatuis kõiki neid maid ning nende elanikke, eriti Ameerika suurlinnade elu, impressionistliku värvirikkusega. Ta on kirjutanud hulga romaane ja novelle. Sai oma tööde eest Nobeli auhinna.

mastilma niiske olnud ja õieti nagu inimpõlvede järele haisenud, kes siin olid oma aja mööda saatnud, ja müüri ees asuva kraavi asemel, kus kärvanud kassid ülespöörduvad kõhtudega kevadel pinnale tõusid, haigutas nüüd suur avaus linnas, mis, võrreldes sellega, mis oli maha kistud, paistis määratusuurena, samuti kui tühi koht praegu väljatõmmatud hamba asemel, mis teatavasti ilmas kõige suurem on. Ja siin sellel ehitusplatsil, mis praegu veel läpastanud lubjatohmust suitses, kus kerjused ja lapsed neljakäpakil vanu naelu otsisid ehk jälle koertega võidu igasugu kirjeldamatu asju rohelisest paksvenivast lödist välja õngitsesid — müüri-

prügiga kinniaetud linnakraavi viimsel jäänusel — seal olid juba mõningad tosinad ärisid lageda taeva all endale asupaiga võtnud: keegi rändaja potikaupmees oma kaubaladuga, kus olid nõnda suured savinõud, et mõni kõõrsilmne Diogenes nendes vabalt öö mööda saata oleks võinud, mis mõnikord ka juhtuski; rändavad habemeajajad ja kõrtsmikud, kes siin endid küünte ja hammastega kindlustasid ja omandusõigust nääpasid, peale selle muidugi veel terved karjad rikhakulisid, seda viisakuseta rahvakihli, kellel alati suur rutt on; siinsamas oli tekkimas turuplats, eredalt valgustatud koht, kus palju ruumi ja päikest oli, ja laialine väljavaade päevaajal, ja ilma puhkuseta, isegi ööseti. Kus muidu ainult katustele langevad tilgad ja kassimuusik vallitagust rahu rikkusid, seal kuuldus nüüd päeval ja öösel halloo-hüüded ja inimeste kisa; lagedal ruumikal platsil pisteti vastamisi üksteist surnuks, ja vastu hommikut, kui isegi vargad ja röövlid magasid, võis kuulda kas vägistamise ehk jälle mõne salajase sünnitamise ägamisi.

Vang oli saanud enesele paha naabri, sest otse vastu haigutavat müüriavaust, sealpool laia puiesteed, mis inimesele otse ruumihirnu võis peale ajada, tungisid taeva poole Prantsuse linnajao majad, need Jumalat teotavad ja lagedad, igalpool läbi avandatud ja valgustatud majad, kus valged elasid. Väga kena väljavaade kui kaasanne sellele häbematuale taevale.

Kõige pahem oli aga siiski, et Vangi enese maja nagu alasti oli kistud. Selle ees, mida näha ei taheta, võib ju silmad maha lüüa, kuid kuidas peab aga iseenmast varjama, kui inimesel halastuse mantel fassaadi eest ära kistakse? Müür oli ära, ja selle lageda taeva all, mis valgust pimestaval, jah, otsekohe toorel viisil sisse saatis, lebas Vangi pisike maja ja kõverdus ühe külje poole, nagu oleks tal hirmsad pisted küljes. Vang läheb vastumeelt päeval välja, sest et tema ust nüüd alati näha võib, isegi siis, kui ta selle sulutuna hoiab. Vang vihkab kõike silmatorkavat. Seni on ta oma eluülespidamist vaikuses teeninud, nüüd aga läheb tema elujärg mäest alla.

Vang oli kirbulõksupunuja. Ta teeb neid imepisikesi püüniseid, mis voodisse pannakse, bambusest; see riistapuu näeb nõnda välja, nagu üsna väikesed vähjasõrad ja töötab ka umbes samasugusel viisil; keskelt on nad väikese kleepiva pulgakesega kinnitatud. Vangi isa ja tema vanaisa olid juba kirbulõksupunujad olnud, päris kunstnikud omal alal, samuti kui Vang; iga püünis, mis üle vana maja ukseläve välja läks, oli õnnistust toonud. Vang oli samuti vaene kui tema isagi, kelle ainuke rõõm

oli olnud püüniseid nõnda head ja ilusad teha, kui veel vähegi võimalik; ta armastas oma tööd. Ka Vang armastab oma tööd ja kõige parema meelega istub ta oma pisikeses mustas töötoas ja käsitseb vanu ärakulunud tööriistu ja viilib ja puhastab oma püüniseid. Kui tal üks valmis on, leiab ta ikka jälle, et järgmine veel parem ja kenam peab saama. Ta valmistab väikesed võrepulgakesed, kuna ta bambusroo läbi õonestab ja ainult mõlematel otsadel liikmekohal puu tervena seisma jätab. Vang voolib iga väikese võrepulgakese läbilõikel kaheksakandiliseks, mida sugugi tarvis pole, aga see teeb temale lõbu. Tema isa eluajal tulid ostjad harilikult iseenesest; vana maja küljes ei olnud isegi mingit silti olemas; ka Vang ei võinud kaebada, et teda oleks unustatud. Aga viimasel ajal, nimelt sellest ajast peale, kus tema maja lagedale oli kistud, märkas ta, et tema ostjad ära jäid. Sellejuures ei olnud loomulikult midagi parata, ta ei võinud ei selle poolt ega vastu midagi teha; aga Vangi toidupooline jäi väheseks. See ja see õnnetu uus väljavaade ja veel mõningad teised asjaolud, mille kohta ta igatahes isegi mitte selgusele jõuda ei suutnud, need kõik aitasid Vangi meeoleu rikkumiseks omajagu kaasa. Nagu näiteks see lugu juuksepatšiga, mis tema pead enam ei ehtinud... muidugi, tänapäeval ei käinud ju keegi enam patšiga, ja mis tarvis endale meele tuletada, missugusel häbistaval viisil tema omast oli lahti saanud? Pealegi olid ju ka kõik teised oma juukseist samasugusel viisil lahti saanud: ühel heal õhtul, kui hilisel ajal oli juletud veel tänavale minna, oldi korraga revolutsionäärsest, edusõbralisest salgast ümber piiratud ja viimast korda seda õnnetut peahet pidi siia ja sinna tiritud; kõige oma keha raskusega oldi juukseid pidi läbi muda lohistatud, ja viimaks oli see ära lõigatud ja, nagu räägitakse, Euroopasse saadetud, kus mõningad pagana naised õnnelikul kombel seeläbi katku kätte haigeks olla jäänud — temal endal aga ei olnud enam patsi ja hommikuti ei olnud tal enam midagi kammida ja punuda, vaid nüüd pidi sellega rahul olema, kui bukspuust kammiga mõni kord läbi juuksetüügaste tõmmata, mis enam vähematiki vastupanekut ei avaldanud; nüüd tõmmati peakate sügavalt üle kõrvade ja ei pöördud inimestele hea meelega selga, parem juba otsekohe nägu näidata, olgugi, et see ka mitte väga ilus ei olnud; aga ka see elati üle, nagu kõik seda üle elasid, aga...

Ah ja, siis see oopiumipiip, mida temal ka enam ei olnud. See oli surnud. Vang mälestas seda nagu mõnda elavat olevust, see oli vana, paks, tume oopiumipiip, elevandiluust suustikuga, läbisuitsetatud, pruun ja magus, nagu

värske kastan, ja vana, toreda kivipeaga, mis terve inimpõlve musta koorukesega oli täidetud; see oli juba Vangi isa omadus olnud, seda oma kondiste sõrmede vahel hoides oli ta siit ilmast lahkunud, viimast korda naeratades, nagu laps, kes emarinnal imedes magama on uinunud; tema huultest oli ta kulunud. Miski kogu ilmas ei maitsenud parem kui tema; paljude aastate jooksul, kus Vang oli üksi elanud, oli ta temale isaks ja emaks olnud, oli salajane osavõtja kolmikvandeseltsist: Vang, kirbulõksud (nimelt töö, milles asus terve tema hing), ja piip — ja see piip oli nüüd ära põletatud. Ta oli selle ise põletanud. Nad olid ju teda sundinud piibuvastasele koosolekule minema, seal ühes suure karjaga kaasa mõirgama ja nagu võidurõõmul vana, väärinata isaliku piibuga, mis peaaegu vana ise oli, joostes tulema, seda tulle viskama ja siis suure plakatiga ümber käima, mille peal seda musta suitsu mõnitati. Ta oli end selleks summitud tunnud. Mispärast? Sest et kõik teised samuti tegid. Nüüd aga oli ta piibuta. Selle asemel oli ta nüüd tubakat tarvitanud, vaskse piibuga, milles ta nagu teisedki kulid tubakat suitsetas. Ta tõmbus hästi, kuid ei tunginud südameni. Mõnikord, kui Vang üksinduses oma töö üle kummardades istus ja viimseid läbielatud haruldasi aastaid järel mõtles, üsna kainelt, sest juba mitu kuud ei olnud ta oopiumi enam maitsenud, siis hakkas tema kuklas sumisema, ilmaolek sellest mustast suitsust, mida tema oli teotanud, ja siis oli temal, nagu peaks ta ainuski kord oma elus ja nimelt õige pea midagi tegema, mida kõik teised ei teinud.

Sellepärast juhtus Hiina uusaasta päeval, ainukesel ja üldisel pidupäeval terves aastas, kus kogu ilm endale midagi paremat lubas ja kõik aasta mured tulevargina õhku paiskas, et Vang Tsung Tse koguni vastupidisel viisil kui kõik teised endale õhku muretses, nagu rakett, mis põlema süüdatuna maasse lööb. Põhjust selleks andis järgmine asjaolu:

Vangi naaber, parkal Fung, tuli vana-aasta õhtul ja kinkis Vangile paberlaterna. Paberlatern oli muidugi viisakus, kuid millel aga siiski oma konks oli, oli nimelt see, et Fung lasteta oli, sest igavõiks teab, et see, kes mehelt uusaasta annetust vastu võtab, ise ka lasteta jääb. Vang oli küll veel alles poissmees, aga ta ei kavatsenud sugugi vanapoisina hauda minna, sest kes oleks teda siis matnud ja peale tema surma tema mälestuseks suitsetusküünlaid põletanud? Endistel aegadel, kui veel seda avast müüris ei olnud, oleks Vang annetuse kõige sellega ühen-

datud hädaõhu peale vaatamata vististi vastu võtnud ja kurja ennustuse sellega maha matnud, et ta erakordselt ühe piibutäie oopiumi rohkem oleks suitsetanud; nüüd aga oli ta kaine, ja vana-aasta lõppes sellega, et ta tühja kõhuga parajasti voodisse minemas oli, kui Fung tuli; ta ei olnud tervel päeval terakestki riisi hamba alla saanud. Niisuguses meeleolus tundus naabri annetus temale nagu viisakusetus ja ta tõrjus selle tagasi. Fung läks sõna lausumata oma paberlaternaga minema.

Tund aega hiljem, kui Vang tühja kõhuga keset ilutulestikku, pidupaukude ja pommide rõõmuvooge, mis kogu linna täitsid, magama oli uinunud, ärkas ta seeläbi, et ta puuduva juuksepatsi asemel mõlemaid kõrvu pidi tirides voodist välja kisti, välja maja ette lagedale veeti, kus varemalt müür oli seisnud, ja seal keppidega läbi pekseti; raketide valgusel ja läbi paistetatud kulmupilu nägi Vang, et tema naaber, parkal, see oli, kes mõningate sõprade kaasabil temale Vangi poolt osaks saanud teotust maha pesi.

Veel samal ööl, vähe peale kella kahtteistkümmend, leidis Fung kirbulõksupunuja oma eeskojas suremas, sündmus, mis peaaegu Fungi maja õnne ja õnnistuse oleks maksnud, sest kõige pahem, mis kellelegi mehele juhtuda võib, on see, et keegi tema seinte vahel hinge heidab.

Vang oli kuuekümnend tsendi eest oopiumi korraga ära suitsetanud, kuna ta enne seda oma püksid oli panti pannud.

Vääramatult tung surra oli tema üle võimust võtnud. Peale seda, kui tema ja vana maja oma fassaadi oli kaotanud, oli temale nagu nutjale lapsele tema isa ja vana oopiumipiip meele tulnud. Ta oli oma häbi alla neelanud ja tagasi pööranud piibu juure, oma esivanemate ja vana varjurikka olemise juure ja nende pikkade ööde juure vana linnamüüri varjus, kus katusele langetavad veepiisad temale igavikku mõõtsid — ja ühtlasi tahtis ta muidugi Fungile seeläbi kahju teha.

Agas Vang Tsung Tsel ei läinud korda, parkali maja oma laibaga reostada, sest Fung leidis ta õigel ajal üles, kui tal veel vähe elu sees oli, ja vedas ta kiiresti välja ehitusplatsile, tema enda viletsa, vildaka maja ette. Ja siin, vana linnamüüri avausel, mis Vangi alanduste alguseks oli olnud, müüriprügist tekkinud asemel ja ilutulestiku pehmes tuhasaos, millega ikka veel uutaastat pühitseti, siin heitis Vang Tsung Tse hinge.

Ja nüüd on Vang surnud.

Tõlkinud Lp.

Dr. GRAVENHAGI SURM

JA TEMA JUHTUMISED PÄRAST SEDA.

Norra kirjaniku SVEN ELVESTAD'i romaan. Tõlkinud J. M.

XXXI.

Kui tahtsin mõju avaldada sündmuste käigule, pidin dr. Gravenhagi jälgima, see oli selge. Vaevalt oli Elias teatanud mulle heraste eelseisvast ärareisist, kui dr. Gravenhag sisse astus ja Elias vaikis. Vana kelner teadis küll, et ameeriklane ei sallinud lobisemist suvila elanikkude üle.

Nagu alati, jättis dr. Gravenhag enesest täiesti rahuliku mulje, ta sõi hea isuga einet ja tegi seda kaunis aeglaselt — keegi poleks võinud märgata, et midagi iseäralikku oli tulemas.

Enne lõunat, kella üheksa ja üheteistkümne vahel, viibis ta suvilas. Oli suurepärase ilm, nii palju kui mäletan, neljapäev; värsket tuuleõhku kihutas rõõmsaid suvepilvekesi üle taeva. Seda sünkjamalt mõjus suvila, nii nagu ta seal seisis, täitsa maetud pärnade rohelusse. Ta kollastes seintes oli midagi haiglast ja närtsinud, ja kinnised aknad — tumestatud mahalastud eesriietes — andsid talle mingi eluvaenulise ning kurjakuulutava ilme. Võib aga olla, et mina seda enesele ainult kujutlesin, sest aimasin, et valgust pelgavad sündmused olid ettevalmistusel seal sees.

Omast aknast nägin ma dr. Gravenhagi majast välja tulevat. Olgugi, et ta seda ei olnud nii kavatsenud, paistis ta tume kogu nagu kehastunud õelus ja õudus, kui ta aia rohelistest padrikust läbi enesele teed tegi.

Teadsin, et ta läheb nüüd jaama ja äkki tuli mul mõte temaga kaasa minna. Maanteel jõud-

sin talle järele. Päev enne seda oli sadanud ja pehmeks muutunud tee ei olnud veel päikese paistel kuivanud. Kui olime üksteist teretanud, läksime edasi teine teisel maantee serval — jaama oli vähemalt kümneminutilise tee.

Tollest meelepidamisväärt hommikust saadik ei olnud ma temaga enam rääkinud ja olin arvanud teda leida rohkem eemal-tõrjuvana, kui ta oli. Ta vastas minu tervitusele, ilma et oleks just näidanud viisakusetust, ja kui ma juhtisin tema tähelepanu ilusale ilmale, vastas ta:

„See ei huvita mind, ma pole looduse sõber.“

Selle järele vahetasime mõne üldise kõnekäändu, ja viimaks tuli mul tahtmine teda veidi ärritada.

„Ka ma tahtsin täna sõita,“ ütlesin, „ma ei leia enam kohti, mis maalimiseks huvi pakuksid. Üldse on siin igav paik. Nii koletu tühi, nagu ei elakski inimesi lähedal. Kas teate, vahetevahel oli mul tunne, otsekui elaksin kusagil põhjavajunud ilmas.“

„Siis oleksite pidanud reisima pigem mõnesse supeluspaika,“ vastas tema, „Daanimaa supeluskohad on küllalt elavad.“

„Võite mulle mõnda soovitada?“ küsisin. „Kas ehk läheb teie sõber ka kuhugile supeluskohata?“

„Mina ei tunne siinseid supeluskohati,“ vastas ta kõrvalepööklevalt.

„On teie sõber väga haige,“ küsisin, „ma leidsin, tal oli nii armetu ilme.“

„Olete teda näinud?“ küsis ta ruttu.

Foto Vannas.

Endised suurused.

1. Saksa keiser Wilhelm II. 2. Saksa kroonprints. 3. Vene keiser Nikolai II. 4. Suurvürst Nikolai Nikolajevitsh. Pildistatud Saksa keisri külaskäigul Haapsalus 1912. a.

„Iah, nägin kord oma rõdult. Tema prouat nägin ka korra, on imekaunis naine, aga veidi külm ja elust tüdinenud, nagu mulle näis.“

Tema sunnitud, kibedast vaikinisest võisin märgata, et minu tähendus oli teda tabanud — ta kiirendas sammu, ent ei vastanud midagi.

„Ma olen nimelt maalija,“ lisasin juure, „ja vaatlen teravalt.“

Nüüd võisime juba kuulda rongi mürinat roobastel, ja dr. Gravenhag tõttas sellepärast piletikassa juure. Mina astusin otse tema selja taha, nii lähedale, et mu hingeõhk käis temale näkku, ja vilistasin hooletult, mis teda närviseliks tegi ja vihastas — ta küsis ühe esimese klassi pileti. Kuna ta kassa avause poole kummardas, nägin, et tema võltshabe oli pahema kõrva äärelt veidi lahti läinud. Peaaegu oleksin talle ütelnud: „Kuulge, armas sõber, te peaksite oma habeme kõvemini kinnitama...“ Pärast olen mitmel korral endamisi mõelnud, kui oleksin enesele tookord seda nalja lubanud, oleksin võib olla seeläbi takistanud üht kuritegu. Ühtlasi aga oleksin takistanud palju muud, mida ma ei soovi, et see oleks jäänud teostamata, sellepärast ei kahetse ma midagi.

Ma ei lausunud siis sõnagi, vaid lasin teda enesest mööda minna. Seal panin ma tähele, et vahetusraha tasku panemisel puutus temale kätte üks teine sõidupilet, mis oli tal olnud peenraha hulgas — see oli teise klassi edasi-tagasi sõidu pilet. Ta pomises midagi habemesse ja pistis sõidupileti jälle tasku. See oli toosama pilet, mis pärast tapetu juurest leiti.

Rong tuli, ja dr. Gravenhag astus ühte esimese klassi jaoskonda, mina aga läksin teise vagunisse. Kakskümmend minutit hiljem olime Kopenhaagenis. Seal kadus dr. Gravenhag autos. Loobusin ta otsekohesest jälgimisest, sest teadsin ju, kust võisin teda leida pärast.

XXXII.

Nüüd tuleb see imelik, viimane päev Kopenhaagenis. Ajalehtede kirjutusi lugedes, mõistan ma, miks politsei armetult kinni jooksis; tal puudus ainus toetuskoht, mis oli tarvis asjasse selguse toomiseks. Kõik välised asjalolud on politsei aruannetes õieti toodud, ja salapolitseinikud on kindlasti katsunud tungida nende tõsiasjade kaudu nii sügavale kui võimalik. Nad oleksid aga pigem pidanud jätma need asjad tähelepanuta ja selle asemel süvenema mõnesse kõrvalasjaolusse. Proua Merete osa selles asjas pole iial küllalt põhjalikult uuritud — teati ainult, ta olevat Kopenhaagenist lahkunud ja Berliini reisinud. Kui oleks seda teadet vähegi kahtlasemalt vastu võetud ja asjalugu lähemalt uuritud, siis oleks ehk ka

kuulda saadud, kus ta viibis sest ajast, kui lahkus pansioonist kuni mõrtsukatöö eelpäevani. Tema täpseid tundemärke oleks võinud kergesti muretseda. Siis oleks ka teada saadud, et ta 16. juunil, päeval enne tapmist, koguni mitte Berliinis ei viibinud, vaid Roskildes, „Printshotellis.“

Seal elas ta üksinda.

Päev peale seda reisis ta Marcus Friisiga Berliini.

Ajalehist loen ma, et dr. Gravenhag — nota bene tõelik dr. Gravenhag, mitte moonutatud — õhtul, väikeses aiarestoraanis satub kokku oma sõbra professor Helktoriga. Mina olin selle kokkusaamise pealtnägijaks, istusin nende vastas ja jõin õlut. Dr. Gravenhagil oli seljas toosama suviülikuub, mis pärastistel politseiuurimistel nii tähtsat osa etendas. Mul on teravad silmad. Heledal suviöö valgel nägin ma, et dr. Gravenhag mängis elustväsinut, kuna professor Hektor teda virgutada püüdis. Tol silmapilgul imestasin ma dr. Gravenhagi näitlejaannet, ja teen seda veel praegu. Lõppeks jalutasid nad üheskoos piki rannateed ja mul oli aimdus, et nad läksid dr. Gravenhagi korteri poole.

Mina teadsin nüüd järgmist:

Proua Merete Gravenhag ja Marcus Friis olid eelmisel õhtul lahkunud Pärnamõisa suvilast autos ja olid otseteed sõitnud Roskildesse. „Printsi“ võõrastemaja. Kopenhaagenist oli telefoni kaudu tellitud üksiktuba ühele daamile, Marcus Friis läheb oma daamiga ühes hotelli ja mõlemad joovad seal tassi teed. Auto ootab vahepeal väljas. Selle peale läheb proua Merete oma tuppa ja Marcus sõidab autoga Kopenhaageni. Võõrasteraamatusse kirjutas proua Merete muudugi valenime, mind ei huvitanud, missugune see oli. Sel pole ka asja kohta tähtsust ja politsei võib seda leida võõrastemaja raamatust 15. juuni päevalt. Teateid selle reisi kohta sain ma autojuhilt, keda Kopenhaagenis üles otsisin. Mis puhtub Marcus Friisi, siis arvan ma, et ta öösel kella ühe ja kahe vahel pealinna tagasi pööris.

Ka sel ööl veedab dr. Gravenhag mõne tunni Dybhavni kohvikus. Ma panen tähele, et ta läheb sinna enne kella üht, kuid ma ei jälgi teda, sest esiteks olen sest paigast kirjeldamata tüdinenud, teiseks tahtsin autojuhti üles otsida, kellest teadsin, et ta linna oli tagasi tulnud. Selletus, mida sain temalt paari reisi kohta, pani mind imestama selle poolest, et ma ei olnud oodanud Marcus Friisi Kopenhaageni tulekut. Olen enesele kujutlenud, et kõik kolm satuvad ehk Roskildes üksteisega kokku. Sellest võite näha, et otse kurbmängu peamomendi eel mina veel ei aimanud, mis õieti pidi sündima.

Nagu olin oodanud, lahkus dr. Gravenhag väikesest joogikohast vastu hommikut kella nelja paiku. Varjuna jälgisin teda ta korterini. Möödus, nagu harilikult, mõni tund, enne kui ta jälle välja tuli, kuid mustahabemega ameerikalase asemel näitas ta ennast nüüd omal tõelikul kujul. Oli vihmane ja udune hommik, võib aga olla, et see üksinda põhjuseks ei olnud, et ta kuuekrae kõrvuni üles tõstetud ja kübar kulmudeni oli pähe vajutatud. Nüüd, mõtlesin mina, on siis kõik valmis, mis peab nüüd sündima? Kas ei oodanud mind eespool huvitav nähtus? Proua Merete ootab Roskildes, Marcus Friis kadus suurlinna kihinasse ja dr. Gravenhag rändab udusel hommikutunnil eeslinnas ühest joogikohast teise.

Kui dr. Gravenhag tahtis tõepoolest seda, et paistaks, nagu oleks ta tagaetud inimene, poleks ta võinud teha midagi paremat kui lokaalist lokaali lonkida, nii nagu ta seda kogu päeva ka tegi. Ma usun, ta vist püüdiski seada nii, et tema endised sõbrad teda näeks. Ometi õnnestas see talle alles hilja õhtul, siis, kui professor Hektor temaga kokku puutus. Nad läksid lõppeks üheskoos dr. Gravenhagi korterisse ja jõid seal toda whisky't, mis politseile alguses nii palju peamurdmist valmistas.

Ma nägin professor Hektorit enne kella kahtteistkümmet majast välja tulevat. Ja ma nägin ka dr. Gravenhagi tumedas suveülikuues kella ühe paiku sealtsamast lahkuvat. Suur Jumal, kui mõtlen seda, mis oli sündinud vaheajal!

XXXIII.

Võib olla küsitakse, kuidas oli mul võimalik dr. Gravenhagile nii paigast paika jälgida. See pole sugugi raske, vaja ainult valida õige tegevusviis. Olin enesele üürinud auto-takso-meetri, ja riietunud autojuhina jälgisin teda, kuna tema jala käis. Muidugi ei tulnud tal meele kahtlust tunda auto vastu, mis sõitis pikkamisi pea ta ees, pea järel. Kui tema Dybhavni kohvikusse kadus, ootasin mina lähemal nurgal — seal ei võinud ta mu käest pääseda ja ega see polnudki vastumeelt pehmel õöl istuda väljas ja suitsetada üks hea sigar teise järel. Inimene, kes varitsemise mõttes jääb seisma teatud kohale, äratab kergesti tähelepanu, sõiduriist aga, mis paigal seisab, ei torka kellelegi silma. Pealegi oli mul tol õöl enam õnne, kui võisin aimata.

Kella nelja aegu tuli dr. Gravenhag kohvikust välja. Tundsin ta kohe ära, olgugi, et ta oli ennast veidi muutnud. Olin nüüd nii sageli ta kannul käinud, et juba ta liigutused üksi teda ära andsid. Nüüd oli tal seljas helepruun man-

tel ja pealegi oli ta ennast varustanud tiheda mokahabemega, mis varjas osalt ta huuli. Ta ilme oli väga karm. Ütlesin enesele kohe, et Dybhavni kohvikusse minnes pidi tal seljas olema kaks mantlit üksteise peal. Tumeda oli ta jätnud eesruumi rippuma. Moka-habe oli kinnitatud natuke viltu, aga see võis ju pimedas kergesti juhtuda. Nüüd siis tahtis ta jääda tundmatuks, ja ma küsisin eneselt: Mis pagana pihta, peab see tähendama?

Kõnniteel seistes näis, nagu mõtleks ta veidi järele. Ta vaatas uurivalt tänavat mööda alla ja üles. See oli inimitühi, kui aga hakkasid kostma kahe läheneva politseiniku sammud, oli ta nähtavasti otsusele jõudnud. Ta tuli minu poole. Juuniöö tundus mul äkitselt külmana, nii et ma laia autojuhi krae kõrvuni tõstsin.

„Olete vaba?“ küsis ta.

„Jah,“ vastasin.

„Võite mind Roskildesse sõidutada?“

Mina hõiskasin sisemiselt, kuid ma ei tahtnud näidata liig suurt vastutulelikkust ja ütlesin:

„See on pikk tee.“

„Kas teil pole küllalt bensini?“

„On. Aga see läheb kalliks.“

„Tahate sõita või mitte?“ küsis ta ainult.

„Iah, herra.“

Ta avas ise ukse ning astus sisse; kuid enne, kui ta selle enese järel sules, hüüdis minule:

„Teil ei tarvitse sõita ruutu, mul pole kiiret.“

„Missugune võõrastemaja?“ küsisin.

Ta mõtles vähe.

„On seal veel mõni teine peale „Printsi?“

Tahtsin teda katsuda ja ütlesin:

„Prints“ on kõige parem.“

„Seal ei sobi mulle,“ ütles ta pahaselt.

„Hotell Kosmopolite,“ panin ette.

„Olgu, Kosmopolite!“

Üksainus kord sõidu kestel julgesin pilku heita tahapoole autosse. Ta istus liikumatult nurgas, sulutud silmil, põlev sigar tihedate vurrude all.

Olin sõitnud kaunis pikaldaselt ja auto oli ka halb, nii et me enne kella seitset Roskildesse ei jõudnud. Hotell Kosmopolite ees astus ta sõiduriistast, tasus hästi ja laskis mind edasi sõita — ta ei olnud mind ära tunnud.

Olin suures põnevuses selle üle, mis pidi nüüd sündima ja nii hästi, kui see läks, pidasin silmas mõlernaide võõrastemaju, mis polnud üks-teisest just väga kaugel. Astusin „Prints“ hotelli võõrusse ja uurisin külaliste nimelauda. Kuna ma alles seal seisin, kuulsin üht kojameest ütlevat teisele, et daam nr. 7-mendast tahtvat

sõjta Berliini kiirrongiga, mis läheb kell 7.45. Ainašin, et see pidi olema proua Merete ja kui ma varsti peale seda nägin trepist alla tulevat tema elegantse, tihedalt looritatud kuju, ruttasin jaama.

Varsti selle järele tuli proua Merete. Ja dr. Gravenhag ka. Võisin kindlaks teha, et ka tema oli enesele hankinud sõidupileti Berliini.

Kumbki ei teretanud teist ja nad astusid ringi nagu kaks võõrast. Kui ma pärast tagasi mõtlesin selle vahejuhtumise peale veduriauru uppunud jaamas, siis jooksis mul alati külm judin üle selja. Kindlasti on nad aga vist selle-gipoollest jaamaesisel üksteisega arusaadavaid pilke vahetanud ja mehe silmad võisid siis küll õudsest teost jutustada.

(Järgneb.)

VANA AGNES.

SELMA LAGERLÖF'I VAGAJUTT.

Väikeste hüplikkude sammudega astus vana- nake ülesmäge. Ta oli keskmist kasvu kõhn naine. Ta nägu oli kahvatu ja kortsus, ent ei väljendanud ei valjust ega argust. Ta kandis pikka mantlit ja peas kõrget tanu. Käes hoidis ta lauluraamatut ja taskurätikusse mässitud lavendelioksa.

Kõrgel mäe otsas asus ta onnike, seal kus enam puu ei kasva, vaid määratu liugustik küünib kõrgele, saates jäiseid jõgesid alla orgu. Seal elas vana-ke jumaläüksi. Ta omaksed olid kõik juba ammu surnud.

Oli pühapäev. Vanake tuli kirikust. Kuid ta tänane teekond ei rahuldanud teda: rõõmu asemel asus kurbus hinges. Kirikherra oli kõnel- nud surmast ja patuste igavesest hukatusest. Seda ei saanud ta unustađa. Korraga tulid talle meele muistsed lapsepõlves kuulnud lood pa- tuste hingedest, kes ta majakese taga mägede harjul igavesele piinale jäises õuduses olevat mõistetud. Ta tuletas meele iga lookese ja kuulujutu, mis nende jäämägede rändajate kohta käis, nende rahutute väsimata varjude kohta, igavesti aetud jäiseist mägestikutuulist.

Täna esimest korda äratasid mäed tas õu- dustunnet — liig kõrgel näis talle asuvat ta onnike.

— Mis siis, kui need nägematud mäeharja- del uitajad tulevad liugustiku üle? Ja tema on seal, paraku üsna üksi.

Sõna „üks“ juhtis ta mõtted veel kurvema- tele radadele.

— Vana Agnes, — ütles ta endamisi, ta oli üksinduses harjunud iseenesega kõvasti kõne- lema, — istud siin üleval ning ketrad ja ketrad. Ei päeval ega ööl tunne sa rahu ega anna ar- mu sõrmedele, et mitte nälga surra. Aga on su elu ka kellegile tarvis? Kellele on sind va- nainimest ka vaja?

— Võib olla, kui su kodukondsed veel elak- sid ehk sa allpool külas asuksid, oleksid siis vistiti kellegile tarvilik olnud. Oled nii vana,

et ei võiks kassi ega koera pidada, kuid va- hete-vahel oleksid mõnele kerjusele ikkagi või- nud peavarju anda. Ei kõlba sulle, vanaeit, elada külast sedavõrd kaugel! Kui sa kord teekäija janugi jahutaksid, teaksid, et sa asjata ei ela ilmas!

Ohates pidi ta mõtlema, kuidas talunaised, kes talle linu ketramiseks andsid, põrmugi ei leinaks ta surma puhul. Olgu küll, et ta oma tööd hoolega püüdis teha, — aga eks teised võinud seda ehk veel paremini. Ja kui ta mõtles, et kirikherra ei märkakski, kas ta istub kirikus oma tavalisel kohal või mitte, siis tu- lid tal isegi pisarad silmi.

— Eks ma ole juba praegu nagu surnud, — ütles ta, — minu peale ei mõtle keegi. Võiksin rahulikult siinsamas pikali heita ja surra. Olen tardunud külmast ja üksindusest. Mu süda jääb juba kalgiks.

— Oi, sa mu vaeneke, — jätkas ta, — siin südamepõhjas veel loidaks pisut sooja, kui seda kellegile aga vaja oleks. Ega ma ometi või metskiitsedele sukki kududa või nirkidele õo- maja anda?

Oh Issand, — ütles ta käsi taeva poole si- rutades, — läkita mulle kedagi, kelle eest hoo- litseda võiksin, muidu heidan siiasama ja su- ren!

Sel silmapilgul ilmus talle korraga kõrge kasvuga kare munk teele. Too lähenes tal- le ta kurbust nähes ja ta jutustas mungale oma viletsust. Ta kurtis, et süda tal angumas ja pea muutub Manala varjuks nagu vood, kes hul- guvad jäälagendikel kui Jumal talle ei läki- ta midagi, mis ta elule mõtte annaks.

— Jumal muidugi teeb seda, — ütles munk.

— Kas sa ei näe, et Jumal siin üleval on võimetu? — ütles vana Agnes: — selles õud- ses, eluta kõrbes. . .

Ikka kõrgemale tõusid nad. Pehme sammal kattis mäenõlvi, kõrgustiku kasvud laotasid laiali karuseid lehti, järsud kaljud täis lõhesid

SELMA LAGERLÖF.

Tema 65-aast. sünnipäeva puhul. J. N.-V.

Jälle kõlab läbi ajakirjan-
duse üle kogu ilma tuntud ja
lugupeetud Rootsi naiskirja-
niku Selma Lagerlöfi nimi,
nagu tol korral, kui ta No-
beli auhinna osaliseks sai.

Selma Lagerlöf on sündi-
nud Rootsi järverikkas osas,
ilusas Vermlandis 20. no-
vembril 1858 a. leitenandi
tütrena. Ta õppis Stockholmi
seminaris, mille lõpetamise
järele ta 10 aastat rahvakoo-
liõpetajana tegev oli. Ta ei
leidnud selles küllalt rahul-
dust ja ta kirjanikuand võit-
tis tema viimati täieliselt kir-
janduslikule tegevusele, mil-
leks ta palju inspiratsiooni
ja ainet ammutas rännakuil
Itaaliasse ja Palestiinasse.

Kuulsuse lõi see huvitav
naiskirjanik oma esimese
suurema teosega „Gösta Ber-
ling“, mis 1891. a. ilmus. Kes
ei tunneks ka meil Eestis
„Gösta Berlingi“ ja aastal
1902 ilmunud teist suuremat
romaanit „Jeruusalemi“, mis
omal ajal perekonnalehes
„Linda“ ilmusid. Ka Selma
Lagerlöfi „Kristus-legendid“
(1904. a.) on meil a. 1922
juba teist korda tõlgitud (A.
Orgi kirjastus, „Vagajutud
Kristusest“). Samas raamatus
kirjutab H. Raudsepp muu-
seas: „S. Lagerlöf on üks vä-
hestest oleviku muinasjutu-
vestjast, kellel and on rea-
listlisi ja müüdilisi-fantastli-
si aineid kunstiliseks tervikuks
sulatada. Ta andub luule
ilule sügava eetilise tundmusega ja näeb luuletaja üles-
annet selles, et inimestele rõõmu tuua ja kuulutada“.

Selma Lagerlöf.

elab igas ta sõnas ja kujus, ja mõjub selle tõttu ka
lugeja peale otsekoheselt, tabavalt, jättes sügava mulje.

Lihtsas, reljeefses, suur-
joonelises stiilis jutustab
ta osalt Rootsi müüdilistele
rahvajuttudele rajatud lugu-
sid oma lapsepõlve „Kung-
last“, osalt müstilisi ime-
kauneid, sügavideelisi vaga-
jutte.

Neis teostes on kujud nagu
raiutud marmorisse, kindlais
julgeis kontuureis. Seal on
igal sõnal oma ilme ja kin-
del kaju: ei ükski neist pole
ülearune. Ning selles kind-
las karakteristlikus vormis
väljendub see, mis Selma La-
gerlöfi teeb suurematuks: ta
hing, Rootsi naiskunstniku
suur, sügav hing. Kas see
hing algupärasem ja omalaa-
dilisem on, kui tuhandel tei-
sel — on alles küsimus. See
aga, mis teda kindlasti üle
tõstab tuhandeist, on selle
naise julgus väljendada oma
hinge — õrna, tugevat, ar-
mastusest läbiimbunud naise
hinge. See Rootsi kirjanik
avab meie ees teise ilma:
hingede salapärase armastus-
ilma, ja mõistab lugejat seda
üle elada lasta täielise reaalsu-
sena. Ta ise on läbi ja läbi
reaalne, kõigest müstilik-
kusest hoolimata. Seal pole
ühtegi poosi ega üleskrivi-
tud ebatõelist fantaasia pelet-
ust. Selma Lagerlöfi juures
on kõik tõde, ta tulise süda-
mevere tuksumine, ta hinge
evangeelium. Selma Lagerlöf

ja kuristikke, jäävälju ning lumehangi küünisid
võimsalt ja raskelt nende ees kõrgele, ja neid
vaadates lämbus hingamine. Munk silmas vana
Agnese onnikest, otse liugustiku külje all.

— Aa, — ütles ta, — siin sa elad? Siis pole
sa sugugi nii üks, sind ümbritseb suur kogu-
kond. Vaata!

Munk ühendas nimetissõrme otsa põidlagaga,
seadis nad vanaeide pahema silma ette ja käs-
kis teda mägede poole vaadata. Kuid vana Ag-
nes võpatas hirmust ja sules silmad.

— Ei ma taha näha, mis seal sünnib, —
hüüdis vana Agnes: — Issand, hoiame meid! Is-
sand, kaitse meid! Siin on koleduse paik.

— Jää siis jumalaga, — ütles munk.

— Teist korda sa seda juba enam ei näe.

Vanakeses ärkas uudishimu, ta avas silmad
ja vahtis lumeväljadele. Esialgu ei näinud ta
midagi iseäralikku, kuid siis hakkas ta vähe-

haaval seletama, mis seal sündis. Ta nägi val-
geid udukogusid teineteise vastu liikuvat. Mis
ta seni uduks, pilvedeks ja sinikasvalgeiks jää-
lademeiks oli arvanud, need olid hukkamõis-
tetute hulgad, õnnetud, igavese külma piinale
määratud neetud hinged.

Vanaeit seisis ja värises nagu haavaleht.
Kõik oli nii, kuidas vana rahvasuu oli rääkinud.
Koolnud hulkusid seal üleval võrratumas vae-
vas ja igatsuses. Suurim osa neist oli mingis-
se pikka valgesse rüüsse mässitud, kuna kõi-
gil olid katmata pead ja paljad jalad.

Neid oli lugemata hulk. Mida kauemini ta
vaatas, seda rohkem ilmus neid. Ühed astusid
uhkelt, pead püsti hoides, teised — vaarudes,
nagu tantsiks nad jääle, kuid ta nägi, kuidas
kõigil jää jalad veriseks oli hõõrunud.

Ah, see oli kõik täpselt nii, nagu ta lapse-
põlves kuulnud! Ta nägi, kuidas kogud end

üksteise vastu surusid, lootes soojendada, ja kuidas nad ruttu taganesid, eemale peletatud, ehmunud surmakülmusest, mis nende ihudest õhkus. Näis, kui imeksid nad endasse lume ja udu, ja et neist tulebki mägede õudne külmus.

Mõned üksikud püsisid liikumatult paigal nagu kivistunud, otsekuu seisaksid nad nii juba mitu aastat, — sest lumi ja jää kattis neid pooleni kehani.

Mida kauemini vanake vaatas, seda rahulisemaks jäi ta süda. Hirm kadus ta hingest ja andis aset halastusele nende õnnetute vastu. Ei nad püsinud pilkugi paigal, see oli alalõpmata rändamine, edasi-tagasi liikumine veristeks kistud jalgadega piki jääkilde, mis teravad, nagu ihutud noad.

Kuidas nad külmetasid, kuidas nad vabisesid, kuidas neil hambad lõgisesid külmast! Küll need, kes paigal seisid, küll teised, kes liikuda võisid, kannatasid ühevõrra hirmust luusse lõikavat väljakannatamatut külma.

Seal oli hulk poisse ja tüdrukuid. Kuid nende külmast sinetavad näod ei avaldanud noorust: nad nagu mängisid, kuid rõõm ei väljendanud nende lõbu. Nad lõdisesid ja tõmbusid küüru külmast nagu raugad, kuna jalad näisid otsivat teravaid jääkilde, kuhu astuda.

Suurim halemeelsus valdas vanakest neid nähes, kes lamasid pikali liugustikel ehk ripnesid jääpurikatena kuristikel.

Munk tõmbas käe tagasi. Vana Agnese ees oli endine lumelagendik — õudne jääväli. Määratud lumehanged kerkisid siin-säääl üles, kuid keegi poleks neid pidanud tardunud kooljate kogudeks. Liugustikkude sinakas helk nagu ei kajastunud külmanute kehadele. Tuul kihutas kergeid lumehelbeid, mitte vaime. Kuid Agnes ei kahelnud selles, mis ta silmad näinud, ja ta küsis mungalt:

— Kas Jumal küll lubaks midagi teha nende õnnetute heaks?

Too vastas:

— Millal küll keelas Jumal armastamist, head tegemast, halastamast ning lohutamast õnnetuid?

Nende sõnade lausudes kadus munk. Vana Agnes tõttas kiirelt koju poole: tal oli vaja kõike nähtut veel kord läbi arutada. Ta istus kogu õhtu mõtteis, püüdis midagi leida, millega aidata õnnetuid, kes mõistetud igavesele rändamisele liugustikel. Juba polnud tal enam aega oma üksindust kurta.

Järgmisel hommikul astus Agnes jälle alla orgu. Ta kõnnak oli kabe ja rõõmus. Vanadus ei teinud talle vaeva.

— Ei koolnud nõua punaseid põski ega kerget jalga, — mõtles ta. — Neile vaid vaja,

et keegi soojalt mälestaks neid. Noorte mõttestesse nad ei mahu. Nä-näh... Kuid kes siis kaitseb surnuid hirmsa surma külmuse eest, kui ka vanad oma südame nendele lukustavad?

Külas läks ta tarbeainete-kauplusse ja ostis suure kimbu küünlaid. Peremehelt tellis ta suure koorma puid. Et kõige eest maksta, tuli tal kahevõrra rohkem tööd võtta kui harilikult.

Õhtul koju tulles püüdis ta palvete lugemise ja salvide laulmisega oma julgust alal hoida.

Kuid siiski hiilis argus hinge. Hoolimata sellest asus ta sellele, mis tal kord kavatsatud.

Ta kohendas endale tagakambris aseme magamiseks. Eestois aga pani ta halud ahju ja süütas nad põlema. Aknale seadis ta kaks küünalt ja tegi oma onni ukse ristseliti lahti.

Ise lamas ta pimedas kambris ja kuulatas.

Jah — kahtlemata — kuuldusid sammud. Keegi nagu lähenes liugustikkult. Keegi nagu hiilis ümber onni; kuuldus oigamisi. Keegi nagu kobas eeskojas, nagu ei julgeks sisse astuda. Nüüd jäi majanurgale seisma ja lõgistas hambaid külma pärast.

Ta kargas voodist, sööstis eestuppa, viirutas ukse kinni ning keeras ta lukku. See oli juba liig. Seda ei jõudnud keegi välja kannatada.

Ukse juurest kuuldus raskeid ohkeid ja veriste, piinatud jalgade argu astumisi. Ikka kaugemale kadusid nad, sinna jääliugustikkude poole. Aeg-ajalt kostis nuuksumine. Pea vaikis kõik.

Siis toibus vana Agnes hirmust.

— Häbene oma argust, vana nõid, — tõreles ta endaga. Tuli põleb ja kallid küünlad samuti. Peab see siis kõik asjata põlema su rumala kartuse tõttu?

Need mõtted sundisid teda uuesti üles tõusma ja hirmust nuttes ning hambaid lõgistades läks ta kõigest kehast värisedes jälle eestuppa ning avas ukse.

Jälle heitis ta asemele ja hakkas ootama. Nüüd ta juba enam ei kartnud nende tulekut. Ta lamas ja mõtles murega, et nad vast ei julge tagasi tulla ja et ta nad oli eemale peletanud.

Ja ta hakkas hüüdma ööpimedusse, nagu ta nooruspäevil karja hoides oli hüüdnud:

— Tillukesed valged tallekesed, tulge siia, tulge siia! Kaljulõhedest, mäekuristikest siia jõudke, mu väikesed valged lambukesed!

Ja näe — nagu vali tuulehoog mühises kaljudelt ja puhus tuppa. Ei kuulnud ta samme ega ohkamist, tuul vaid keerutas vuhisedes ümber onni. Talle näis, kui sosistaks kogu aeg keegi:

— Ss... ss... ärge ehmatage, ärge kohutage.

Tuba näis talle üleni täis, nii täis, et vaimud end seinte vastu surusid ja peaaegu tema tuppa tungisid. Vahel näis talle, kui tahaks nad katust kergitada, et rohkem ruumi võita.

Ja kogu aeg sosistas keegi:

— Ss... ss... ärge hirmutage, ärge ehmatage!

Vana Agnes tundus õnnelikuna ja rahulikuna. Ta pani käed kokku ja uinus magama.

Hommikul tundus talle, nagu oleks see kõik unenägu olnud. Eestois oli kõik endiselt. Ainult puud ja küünlad olid ära põlenud ja küünlajalgesse polnud rasvatilkagi jäänud.

Ja kogu oma eluaeg ei hakanud vana Agnes hoolitsema surnute eest. Ta ketras ja töötas, et tuli ei saaks kustuda ühekski ööks. Ja õnnelik ta oli, teadis ta ju, et teda oli kellegile tarvis.

Siis saabus see pühapäev, mil vana Agnes enam ei ilmunud oma harjunud kohale kirikus. Mitu talumeest tuli üles ta onni vaatama, mis tal viga. Nad leidsid ta juba surnult ning kand-

sid ta surnukeha alla viimsele rahupaigale sängitamiseks.

Ainult vähe rahvast saatis vana Agnese puusärki, kui teda järgmisel pühapäeval pärast jumalateenistust maeti. Ja keegi ei leinanud teda.

Sel silmapilgul, kui kirst mullapõue hakkas vajuma, ilmus korruga kõrge kasvuga kare munk hauale ja näitas mägede lumistele harjadele. Kõik, kes haua ääres seisis, nägid mäeharju õrnas roosas valguses helendavat, nagu kumaks nad rõõmusäras ja mägede tippude üle heljusid väikesed kollased leegid nagu põlema süüdatud küünlaist. Neid küünlaid aga oli samapalju, kui neid, mis lahkunu oma eluaajal oli süüdanud patuste hingedele.

Siis ütlesid inimesed:

— Andkem Jumalale au. See, kelle pärast siin keegi ei leina, on endale sõpru leidnud seal üleval oma suures üksinduses.

Tõlkinud J. N.—V.

NIKOLAI II PÄEVARAAMAT.

Ent ühes märkuses, mis on kirjutatud Krimmis, kui Aleksander III oma Livaadia lossis parandamata haigust põdes, laseb Hessi Alice juba aimata seda osa, mida ta pärast keiserinana mängib, kui ta vabalt oma mõju nõrga Nikolai peale võib avaldada.

Ta soovitab Nikolaiile mitte unustada, et tema tulevane keiser on, ja seepärast peab ta nõudma, et arstid, kes Aleksander III arstivad, oma aruandeid haige seisukorrast kõige pealt temale ette kannaksid.

„Mu kallid poiss, armastan sind nii õrnalt, nii sügavalt. Ole kindel ja anna Dr. Leydenile*) ja sellele teisele käsk, et nad peavad iga päev sinu juure tulema ja teatama, missuguses seisukorras haige on ja mis temale peaks tegema. Nii saad sa kõigest esimesena teada ja sina võid siis oma isa peale mõjuda, et ta teeks, mida arstid soovivad**). Ja kui arstil midagi tarvis on, tulgu ta otsekohe sinu juure. Ära salli, et teised esimesed oleksid. Sina oled oma isa esimene poeg, ja nemad peavad sinu tahtmist küsima ja kõiges sinu arvamist kuulama. Näita oma tahet ja ära luba kellegil unustada, kes sina oled. Anna mulle andeks, kallim.“

Ühest teisest märkusest on näha, et tule-

*) Kuulus Saksa arst, kes ühes professor Sahariniga Aleksander III arstis.

**) Aleksander III oli väga isemeelne ja tõrkus oma arstide ettekirjutusi täitmast.

vane keisrinna unistab valitsemisest, kui mitte oma mehe üle, siis vähemalt tema kõrval:

„On lohutus elada ja tegutseda, nagu elasid ja tegutsesid meie kallid surnud, teha nende soovide järele ja jälgida nende eeskujut. Olen kindel, et nad meie lähedal on ja meid sügavasti armastavad. Sinul on palju väga raskeid kohuseid. Jumal andku sulle jõudu neid täita, ja luba sellel, kes varsti sinu naiseks saab, jagada kõiki sinu rõõmusid ja kõiki sinu ikurvastusi.“

20. oktoobril 1894. sureb Aleksander III Livaadias, ja Nikolai kirjutab oma päevaraamatus:

„Mu Jumal, mu Jumal, milline päev! Jumal on enda juure kutsunud meie armastatud isa. Pea käib mul ümber. Mina ei suuda seda kuidagi uskuda, nii kohutav ja võimatu näib see mulle. Kogu hommiku jäime tema juure. Tema hingamine muutus ikka raskemaks, ja iga silmapilk tuli temale hapnikku anda. Kell ½3 anti viimised sakramendid. Varsti algasid krambid ja ots ligines. Ta suri kui püha mees. Jumal aidaku meid neil raskeil päevil! Kallis vaene mamma! Öhtul kell ½10 oli hinge palve. Olin päris otsas. Minu kallil Alice'il valutas jälle jalg.“

Nikolai on keisriks saanud ja 180-miljonilise rahva isevalitsejaks, kuid asjata otsime selle sündmuse kajastust tema päevaraamatust. (Järg 1568. lehek.)

BALTISKI—PAKERORT—LEETSE.

A. KÕOGARDALI ÜLESVÕTTED.

Kes meie kodumaa mereloodust, mis sa- murdudega (pilt 1) suuremat huvi ei paku, aga gedasti ilus ja kohutav ühtlasi, maitsta tahab, edasi linnast, mille tänavatel hobused ja leh-

mad rohtu süües ümber uitavad, välja jõudes võib suure huviga vaadelda Vene keiser Peeter I kindlustööde jäänuseid mitme sülla sügavuses paekivikorras, mis nagu hiiglamüürid seisavad. Edasi Pakerordi poole tuleb peagi Huuga paekallas (pilt 3), mis üllatavilus oma kõrge, järsu küljega, mahavarisenud kivide ja otse kal-

Baltiski vabasadam kivimurdudega.

see võtku ette kergesti kättesaadav jalateekond Baltiskist Pakerordi kaudu Leetseni ja viimasest

Huuga kallas lähemalt.

dajalal vahutavate lainetega, mis mõnigi kord veel ilmasõja miine vastu kallast lõhkema heidavad. Huugast peale läheb Pakerordini, kuhu saab versta 3, ja sealt veel verst maad edasi järsk paekallas, enamasti ülevalt vaadates sarnane, nagu pilt 4 Pakerordist näitab: nagu imelised poolelijäänud kivi-ehitused, mille vastu lained laksuvat näivad. Ainult ühes kohas, 1 verst Pakerordist Baltiski poole, on võimalik paekaldast alla ja üles pääseda; seal võib näha, et kalda ülemise paeääre ja mere vahel

Kõrge kallas Pakerordis (12 sülda kõrge).

kohast 5 versta üle poolsaare Baltiski tagasi, ehk Leetsest veel 10 versta edasi, Lahepere lahe äärt mööda Kloogale.

Baltiski asub Pakri lahe ääres, poolsaarel, mida Pakri laht üheltpoolt ja Lahepere laht teiselt poolt sünnitab. Baltiski vabasadam ja ligem ümbrus oma madala paekaldaga ning paekivi-

pea alati ka väikesi lehtpuid, enamasti lepp-põõsaid kasvab (pilt 5), ja siin ning seal kaljumürakad maha on langenud, mis ülemisest äärest pärit, nõnda et ülemine äär alt äraõnes-
tatud, ettepoole ulatub ja niiviisi ülevall vaadates tõesti mulje tekib, nagu ei oleks mere ja kaljukalda vahel enam ühtki vaba paika, kuna

tõepoolest pea igast paigast, maaninad välja arvatud, kuiva jalaga vabalt läbi minna võib. Pakerordi tulitorn (pilt 7) poolsaare ninal, oma 274 trepiastmega (27 sülda kõrge), 4 versta Baltiskist, pakub ülevalt suurepärase vaate

Kallas Pakerordi lähedal.

poolsaare, Baltiski, mere, Pakerordi majade ja pöösaste peale

Leetse kallas.

Pakerordi tulitorn ja signaalijaam.

ümberringi. Paekallas Pakerordis, kus all kohe meri, on 12 sülda kõrge. Kuna Baltiskis Pakerordini kõrgel kaldal lage on, siin ja seal mõni kehv paepurune põllulapike ja kadakapöösad, on kallas Pakerordist Leetse ja Klooga poole metsaga kaetud. Um-

bes 1 verst Pakerordist läheb kõrge kallas merest eemale ja tuletab oma kaldal kasvavate lehtpuudega, vahetevahel ka okasmetsadega (pilt 8) elavalt meele meie kuulsamat Viru ranna suvituskohta Sillamäe ja sellega ühenduses olevat Vaivara ning Perjatsit; ometi on Lahepere rand oma looduse poolest mitmekesisem, rahulikum, ilusam. Puudub Lahepere ainus Sillamäe suurem ilu — kosed, mida seal sünnitavad kõrgelt kaldalt allajooksvad ojakesed (kevadeti olevat neid aga ka Baltiskis!). Vaadeldes metsade ilu, rahulikkust ja tume-

haljast kõrgust, veest sünnitatud sagedasti imelikke lõhesid paekivis, jääd mõnegi korra imestusega peatuma suurte raudkivide juures, mis küll mõndagi võiksid pajatada suurest muistsest Euroopa jääajast ja oma pikast rännakust Skandinaavia mägedest meie maani. Kehvad põllud paemaa pärast, aga kaldal südasuvel lillede rohkus! Õeldakse, et pildil kohad olevat ilusamad kui loo-

duses, aga elavat mereilu, mida sellel umbes 10-verstalisel maal Baltiskist Pakerordi kaudu Leetseni näha saab, ei suuda küll ükski pilt edasi anda.

A. Kõögardal.

Matuse üksikasjad, kirglik armastus oma noore ja ilusa naise vastu, hool oma pesa ehitamiseks, see on kõik, mis noore keisri huvi valdab.

Nõukogude valitsus on avaldanud dokumente, millest selgub, et kohe pärast troonile astumist esitati Nikolai II-le konstitutsiooni eelnõu Venemaa jaoks. Nikolai ei võtnud väktseda seda läbi lugedagi, vaid kohe, kui esimestest ridadest silmadega üle oli käinud, kirjutas ta selle eelnõu äärele: „Lora“.

Krahv Witte jutustab oma „Mälestustes“, et Durnovo, kes oli ministrite nõukogu esimeheks Aleksander III surma ajal, öelnud temale Nikolai II kohta: „See on midagi kui ärakiri keiser Paulist, ainult meie aja kohaselt.“ ja kuningas Eduard VII, tookord veel Walesi prints, ütles pulmapeol noorele keiserinnale: „Küll aga tuletab sinu mehe profiil keiser Pauli oma meele!“

Keisriks saanud, on Nikolail ainult üks asi meeles: kuidas oma pulmi kiirendada. 24. juunil kirjutab ta:

„Igapäev tänan oma hinge põhjast Jumalat selle õnne eest, mida ta mulle on annud. Inimesel ei ole õigust soovida suuremat ja paremat õnne siin maa peal. Minu armastus ja minu imetus minu kalli Alice'i vastu suureneb vahetpidamata. Pärast kohvijoomist käisin jalutamas ja siis tegime tööd: tema kirjutas, mina lugesin. Tegime lõbusõidu tollaga. Käisime minu Ceyloni elevanti vaatamas. Ta on selle kolme aasta jooksul palju kasvanud. Läksin õige vara magama, kell 11“.

Aegajalt märgib ta oma päevaraamatusse ka mõne ametitalituse, nagu:

„Minu juures käis Bunge, siis Muravjev“.

„Lühikese jalutuse järele võtsin Witte jutule“.

Kuid kõik see huvitab teda vähe ja iga sisepöörde tema päevaraamatus lõpeb umbes nii:

„Täna saatsin mööda imelise õhtu oma kalli Alice'iga“.

Või:

„Lõpetasin Alice'iga raamatu „Liira preilid“ lugemise“.

Viimaks, 14. novembril, on pulmad:

„Minu pulmapäev! Pärast kohvijoomist, millest kõik osa võtsid, läksime endid riidesse panema. Panin selga husaariilikonna ja kell 12,10 sõitsin Mihailiga Talvepaleesse. Terve Nevski oli täis sõjavägesid, et näha mammat ja Alice'i läbi sõitvat. Kuni teda malakiitsaalis riidesse pandi, ootasime meie Araabia saalis. Kell 12,10 min. hakkas täituma palee suur kirik, kust mina laulatatuna välja tulin. Minu

aupeiupeisteks olid Mihail, Georg*), Kirill ja Sergei. Malakiitsaalis annetati meile suur hõbedane luik, perekonna kingitus. Pärast riiete vahetamist istus Alice minuga tõlda, mis oli Vene meele meele rakendatud, ja meie sõitsime Kaasani peakiriku. Aga oli rahvast uulitsatel! Vaevalt pääsesin läbi. Anitshkovi palees võtsid meid vastu kaardiväe ulaanide rügemendi auvahid. Mamma ootas meid meie ruumides soola-leivaga. Terve õhtu vastasime telegrammidele. Sõime kell 8 ja läksime vara magama, sest Alice'il oli kange peavalu“.

Riigiasjad ei huvita Nikolai II peaaegu sugugi. Olles sunnitud viibima ühel ministrite komitee koosolekul, kus arutati Siberi raudtee ehitamist, märgib Nikolai oma päevaraamatusse:

„Otsustati 25 ettepanekut. Minul tuli palju lugeda. Minu ainukeseks lohutuseks oleks, et ministrite komitee istangud lõpeksid“.

Kõige suuremad sündmused ei jäta Nikolai II peale mingit muljet, nii palju kui seda tema päevaraamatust näha. Vene sõjavägede liüasaamisi, Tsusima katastroofi, 1905. aasta 9. jaanuari tapmist Peeterburis, kõike seda märgib ta ainult juhuslikult ja nagu mööda minnes, kuna ta oma perekonnaelu kõige väiksemadki üksikasjad kõige suurema täpsusega üles tähendab, nagu:

„Lugesime üht uut Prantsuse raamatut Napoleoni asumisest Helena saarel...“

„Tulime koju teed jooma...“

„Lugesime Alice'iga „La petite paroisse“*). Sõime kahekesi, siis lugesime veel minu kabinetis“.

Aastal 1895 kinnitatakse nende perekonnaõnn esimese tütre, Olga, sündimisega. Mai-kuus 1896. on kroonimine, mille hiilgust tumestab õnnetus Hodõnka väljal, kus 2000 inimest surma sai. Hoolimata sellest õnnetusest, mis näitas valitsuse hooletust ja mille peasüüdlaseks oli Moskva kindralkuberner suurvürst Sergei, ei jäetud õhtuks määratud pidustus pidamata. Prantsuse saatkonnas avas keiser õhtuballi krahvinna de Montebello'ga ja keiserinna Prantsuse saadikuga. Krahv Witte ütleb oma „Mälestustes“, et Nikolai II andis kangesti nõu sellele ballile mitte minna, kuid Nikolai tõukas selle nõuande tagasi, öeldes, et see õnnetus ei tohi tema kroonimispidustusi tumestada ja et Hodõnka tuleb unustada.

*

Aastast 1896 peale on suur vahe „Slovo“ poolt avaldatud Nikolai II päevaraamatus.

*) Praegune Inglise kuningas, tol ajal Yorki Her.sog.
**) Alphonse Daudet romaan.

Ülestähendused algavad uuesti 1904. aastaga. See on Vene-Jaapani sõja aasta.

Olles 23. jaanuaril 1904. üles tähendanud oma muljed ooperist, kus Mefistofelest Schaljapini ja Sobinoviga mängiti, ja Jeruusalemma tagasitulekust, mida ta Mihaili teatris nägi, kirjutab keiser 26. jaanuaril:

„Koju tulles sain Aleksejevilt*) telegrammi teatega, et Jaapani ristlejad on täna öösel kolme Vene ristleja „Tsesarevitshi“, „Retvisani“ ja „Pallaada“ peale tulnud. Nad on seda teinud ilma sõda kuulutamata. Tulgu Jumal meile appi!“

Aegajalt leidub päevaraamatus küll mõni teade sõja kohta, kuid ilma et oleks ära tähendatud mulje, mida need teated tekitanud, kuna aga alati võime lugeda:

„Läksin lastega kiriku... Jõin mamma pool teed... Võtsin ohvitseride kasiinos einet...“

3. juunil kirjutab Nikolai:

„Aias tehti meist kogupilt. Kell ¼4 läksime jalutama. — Kaua sõudsime järvel ja nautisime ilusat ilma. Pärast teejoomist aias sõitsin kell 6 Tsarskojesse. Sain paha teate, et (Soome) senati hoones Bobrikovi peale on lastud. Ta on raskesti haavatud. Sõime esimest korda rõdul. Onu Vladimir oli meie pool teed joomas...“

Kaks rida on kõik, mis Nikolai II Soome kindralkuberneri tapmisele pühendab. Kuid teade Plehve tapmisest mõjub temasse. Ta kuuleb sellest reisil.

15. juulil kirjutab ta:

„Täna hommikul tõi Hesse mulle raske teate: Plehve tapetud. Tema peale on Peeterburis Varsavi vaksali ees pomm visatud. Surm on olnud silmapilkne. Ühes temaga on surma saanud tema kutsar ja haavata seitse isikut, nende hulgas ka Semjonovi rügemendi minu kompani ülem, kapten Svekinski, raskesti. Hea Plehve isikus olen kaotanud sõbra ja asetamatu siseministri. Jumal on oma vihas meile karm.“

Kaks nädalat hiljem, 30. juulil, kroonib troonipärija sündimine keiserliku perekonna õnne. Nikolai kirjutab:

„Suur päev meile, unustamatu päev, mil Jumala arm meid on kaemas käinud. Kell ¼2 tõi Alice ilmale poja, kellele nimeks pandi Aleksei. Kõik sündis haruldaselt ruttu, vähemalt minule. Hommikul läksin nagu alati mamma poole. Siis võtsin vastu Kokovtsovi rapordi ja suurtükiväe ohvitseri Klopikovi, kes sõjas haavata on saanud. Eineks tulin Alice'i

juure tagasi. Ta oli juba üleval, ja pool tundi hiljem tuli rõõmus sündmus. Mul puuduvad sõnad, et tänada Jumalat, nagu kord ja kohus, selle lohutuse eest, mida ta meile sel raske katsumisaastal on saatnud. Minu kallis Alice tundis end väga hästi. Mamma tuli kell kaks. Ta istus kaua minu juures, enne kui ta oma pojapoega läks vaatama. Kell 5 läksin lastega jumalateenistusele, kuhu terve perekond kokku oli tulnud. Saatsin välja hulga telegramme“.

Sama aasta (1904) veebruarikuul võttis keiser vastu inimese, kes pärast keisripaari elus teatavat osa mängis. 24. veebruaril kirjutab Nikolai oma päevaraamatusse:

„Burjat Badmajev, papa ristipoeg, oli minu juures. Ta jutustas mulle palju huvitavat oma reisist Mongoolias“.

See Badmajev oli nurgaarst, kes hiljem troonipärijat oma salarohitud arstis.

Kahjuks ei sisalda avaldatud päevaraamatu katkendid midagi Rasputini kohta, kes tsesarevitshi oma palvetega arstis.

Üksteisele järgnevad teated Vene vägede ja Vene laevastiku lüüasaamisest jätavad keisri külmaks. Ta märgib nad üles ilma oma arvamisteta söömingute, teejoomiste ja oma perekondliste talituste vahel. Tema suureks mureks on oma naise ja laste tervis.

8. septembril 1904. kirjutab ta:

„Kell 11 läksin lastega kiriku. Alice ja mina oleme väga rahutud väikese Aleksei naba verejooksust, mis kestis vaheaegadega kuni õhtuni. Tuli rutuliselt kutsuda Korovin ja kirurg Fedorov. Kella seitsme paiku tehti mähe. Poisu oli haruldaselt rahulik ja rõõmus. Raske on niisuguseid rahutuse silmapilke üle elada. Ilm on suurepärane“.

See verejooks oli hemofiilia*) esimene avaldus tsesarevitshi Aleksei juures, tõbi, mis on päritav Hessi sugukonnas. Badmajev ja iseäranis Rasputin olid leidnud abinõu, kuidas neid verejooksusid kinni panna. See peaauglikult ongi põhjuseks, miks Rasputin keisripaari koduvõõraks võeti.

Kuna õnnetu sõda Jaapaniga Nikolai II peale nähtavasti vähe mõjus, jättis teda revolutsioon, mis 1905. aastal selle sõja järelalusena lahti puhkes, täiesti ükskõikseks. Ta ei näe hädaõhtu, ta ei usu seda. On tuttav tööliste meelevaldus Peeterburis 9. jaanuaril 1905. 120.000-pealine rahvahulk, pühakujud ees, liigub preester Gaponi juhatusel Talvepalee poo-

*) Hemofiilia — verejooksutõbi — on päritav perekonnahaigus. Teda annavad edasi naised, kuid ta tabab ainult mehi. Kellel see tõbi küljes, sellele toob väiksemgi haav hirmsat verejooksu, mida raske kinni panna.

*) Kauge-Ida asevalitseja.

le, et keisrile endale tööliste palveid ära anda. Antakse käsk rahva peale tuld avada. Üle 200 inimese saab surma, enamasti naised ja lapsed. Selle sündmuse kohta leiame Nikolai päevaraamatust järgmist:

Mahatma Gandhi —

India non-kooperaatorite (mitte-koostöötamise) juht, kes passiivset vastupanu Inglise valitsusele julgustas ja kes Bombay rahutuste pärast mõneks aastaks vangi mõisteti. Ka vangikojas jäi ta oma põhimõttele ustavaks, korra-tes samu juhtsõnu „arniastus, ühtlus, rahu ja ei mingit seisusvahesid“. Kogu India pühitses 2. oktoobril 1923. a. pidulikult Gandhi sünnipäeva.

„9. jaanuar 1905, pühapäev. Raske päev. Peeterburis oli tõsiseid rahutusi, sest töölistes tahtsid Talvepalee juure tulla. Sõjaväed pidid linnas mitmes kohas tule avama. On palju surmasaanuid ja haavatuid. Mu Jumal, küll on see raske! Mamma tuli kirikust otse meie juure. Võtsime üheskoos einet. Jalutasin Mihailiga. Mamma jäi ööseks meile.“

Keiser ei püüagi teada saada, mis on nende rahutuste põhjused ja kes on selle veresauna süüdlased. Mõni päev hiljem, 19. jaanuaril, kui politsei temale esitleb tööliste saatkonna, keda politsei ise valinud tsaari tervitama, usub Nikolai II, et temal siin tõesti tegemist on vabrikute ja tehaste tööliste saadikutega, ja ta ütleb neile järgmised sõnad:

Usun tööliste tunnete ausust ja nende kõikumata truudust minule, ja seepärast annan neile nende eksitused andeks.“

Soomuslaeva „Potjemkini“ madruste mäss mõjub rohkem Nikolai peale. Ta kõneleb sellest mässust mitu korda oma päevaraamatus juunikuus 1905.

Sama aasta juulis oli Bjorkis kõmurikas kokkusaamine Nikolai II ja Wilhelm II vahel, mis lõppes kallaletungi- ja kaitselepingu-tegemisega. Ent Nikolai päevaraamatus ei leidu sellest lepingust mitte sõnagi. Ta jutustab ainult mitmesuguseist lõbustusist ja sööminguist, mis selle kaasas käisid. 11. juulil, mis Witte järele oli lepingu allakirjutamise päev, kirjeldab Nikolai oma päevaraamatus Wilhelmi soomuslaeva orkestrit ja ütleb lõppeks:

„Tulin koju kõige paremate muljetega tundidest, mida Wilhelmi mööda saatsin.“

Järgmisel päeval, 12. juulil, kirjutab ta:

„Täna hommikust saadik läheb elu jälle oma harilikku rada. Milline rõõm oli lapsi jälle näha, aga mitte ministrid. Aleksander Leuchtenberg oli einel. Läksime Sergejevskajasse tädi Marusjat vaatama. Kell ½5 tulime koju tagasi ja mängisime murutõnist. Lugesin kaua. Kell ½9 sõime rõdul. Öhtul olin kodus“.

*

Nikolai II. päevaraamat, nagu ta „Slovo“ poolt avaldatud, lõpeb 5. augustiga 1906. Viimased lehed pakuvad vähe huvitust, ja seepärast on nad refereerimata jäetud.

(Lõpp.)

Iqbal Suur,

India vägev ainuvalitseja
(1556—1605).

NAISE INSPIREERIV MOJU INDIA KUNSTIS.

DALIP SINGH GILL*).

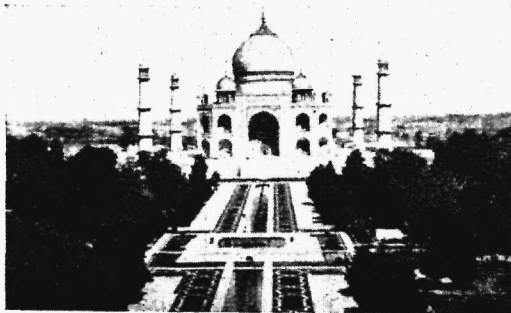
Kõigist kunstidest on India alati kõige enam harrastanud maalikunsti. Juba I kuni VII aastasajani leiame maalikunsti toredate buddha-usuliste palvekoobaste seestmistel ja välimistel seintel. Kindlasti on Indias juba palju varemalt selle kunstiga tegemist tehtud, kuid kahjuks on teosed ühes ajaga kadunud.

Ajantas valitses kuninganna, õnnelik, naerata, helge muusa, kes kunsti oma riigis täiele õitsele viis. Ta valitses seal targalt ja õiglaselt, vaimustades oma alamaid kõrgemaile kunstisaavutusile. See oli India ajaloo aeg, mida võiks võrrelda Greeka „kuldaastasajaga“. Tolleaegsest kunstijoovastusest tunnistavad Adjanta koopad.

Kogu Mogulite valitsusaeg on India kunsti ajaloo üks ainus suur kiituselaul. — Mogulid on Turani tõug Indias, kelle arv ulatab 10—15 miljonini. Mogulite lähedamad sugulased on ka eestlased ja soomlased. — Maalikunst oli üheks naise ülistamise abinõuks muistses Indias. Üksi portrees võis alal hoida lahkunud kallima näojooni. Kuid portreekunst, mille mogulid tõstsid kõrgema täiuse astmeni, polnud ainukeseks saavutuseks, milleks nad naistelt inspiratsiooni ammutasid. Ehituskunst tunnustab naise mõju, majade sissesead, osalt ka riietamisviisi on saadud naiselt ja hoovab selle nõiduvusest. Isegi haudadel valitseb naise kunstimõju.

India rahvuslik näitelava, kus näitlejad India rahvariietes esinevad.

Tai Mahal,

mausoleum [hauakamber] Agras, kuhu maeti Akbar Suure järeltulija shah Jehan'i abikaasa. India ehituskunsti kaunim saavutus.

*) Afganistani ajakirjanik, rahvuse poolest hindu ja India haridusega, käis suvel Eestis, on meile lubanud ka edaspidi India kultuurist ja oludest kirjutada.

„Ao“ toim.

Maailma suurimat armastust ülistab mälestussammas, mis on ühe India kuninganna hauakamber (monsoleum) — Tai Mahal Agras. Selles haruldases ehituses koondub ja peegeldub kristallselgelt naise ilmatähtsus vaimustava ja inspireeriva tegurina kunstis.

Naise mõjule võlgne, et kunst Indias ei ole kõdunenud ja ka tulevikus püsib seal nagu mujal maailmaski. Kunst ei või elada naiseta, nagu naine kunstita. Tema õrnades kätes on võim muuta linnu Indias nagu mujalgi maapealseks paradüüks ehk kunstituruks.

Kunst elada on lõpmatu, võrratu, jõud nüüdseaeelses Indias ja ma usun tema on ühtlasi neist ülesehitavaist peategureist, milles sisaldub üks India tuleviku ülesannetest.

LORD NELSONI VIIMANE ARMASTUS.

SCHUMACHERI AJALOOLINE ROMAAN.

Tõlkinud E. J.

Väsinud igavestest sõdadest, kurnatud eluraskustest ning koormavatest maksudest nõudis terve Inglismaa rahvas rahu. Juba kõneldi salongides ja ajalehtedes riikide salajastest läbirääkimistest...

Ka Nelson nimetas oma kirjades tarvidust rahu ja puhkuse järele. Kuid ainult ühes Emmaga tahtis ta seda nautida. Kannatamatu näis temast lahus elada, ainult vahete-vahel mõnda tundi salaja koos veeta. Kuid sir Williami lahkust külalistele ei tahtnud ta enam kasutada. Juba Neapelist peale valdas teda vastik tunne sellele mehele midagi võlgneda, kellelt ta naise oli võtnud.

Tema tervis oli halvem kui kunagi varem. Värsket maaõhku vajab ta; kergelt ajaviidet, mis teda lohutaks; kodu, kus tema üksi isand oleks, mis aga mitte väga kaugel Londonist poleks. Sündmustiku keskpunktile pidi ta lähedal olema. Ei tahtnud ka Emmat tema sõprade sõõrist lahutada...

Merton-Place'is, endise Surrey krahvkonna mõisakeses, kaheksa miili linnast eemal, arvas Emma sündsä koha leidnud olevat.

Väike, mugavate tubadega majake. Kena park põliste puudega. Aiad, aasad, metsad, põiki läbivoolav oja, mis sir Williamile võimaldaks oma jumaldatud kalastamissporti edenada.

Emma teatas sellest Nelsonile, kirjeldas temale kõik, lisas isegi kiirelt visatud joonistuse ligi.

Viibimata tuli vastus. Nelson leidis Emma idee suurepärase. Palus teda Merton Place'i üle võtta ja kõik oma maitse järele sisse seada.

1. oktoobril kinnitati eelrahu tingimised Amienis, 22. jõudis Nelson Merton-Place'i.

Emma, mrs. Cadogan ja sir William võtsid teda mõisa piiril vastu; maja ees tervitasid teda sõbrad ja naabrid; söögisaalis ootasid teda pidulikud toidud. Eriline üllatus peitus aga kõrvalolevas töötoas.

Tundes kui väga ta oma perekonnaga lahusoleku all kannatas, oli Emma tema isale kirjutanud. Talle tema poja suurust kujutlenud, seda karmi elu, mida ta seni tunnud, seda rahutust ja muret, mis haiguse tõttu isegi tema väheseid õnnelikke tunde mürgitanud. Tohib siis mõne kangelase tegusid hariliku kodaniku mõõdupuuga mõõta? Tema vaimu laialdases jõudsas edenemises takistada, milleks ju tema

loodud ja milles tema kuulsuse idud tärpanud? Võib isa enda või isamaa ees vastutada, kui ta oma poja peale mõne naise pärast pahane on, kes oma mehe suurusele külm, osavõtmatu, peaaegu vaenuline on?

Südamevaluga oli Emma kirja ära saatnud. Nüüd oli kõik heaks kujunenud.

Nõus olles oli Nelsoni isa vastanud, lubanud ka teisi oma pojaga lepitada. Päev enne seda olid kõik Merton-Place'i jõudnud. Ja kui Emma töötoa ukse Nelsoni ees avas, tulid nad temale vastu: isa, tema vend William oma poja Horatio ja tütre Charlottega; tema õed, mrs. Bolton ja mrs. Matcham oma meeste ja neljateistkümnepärase lapsega...

Sõnatult jäi Nelson seisma. Siis langes ta naerdes, hõisates väljasirutatud käsivartele...

* * *

Vaikses töös ja rahulises naudingus kadusid päevad.

Nelsoni endine, noorusajast pärit armastus maaelule tärkas uuesti. Ta ei väsinud oma väikest mõisat parandamast. Ehitusi suurendati, aeda ilustati, lilli, põõsaid ning puid istutati.

Jälle pidi Emma temaga olema. Ümbruskonnas lentsides astusid nad viletsatesse onnidesse, püüdsid seal häda vähendada, leidsid igaihele lahke, ergutava sõna. Ehk nad kõneldisid pargi alleedel, mida Nelson oma laevalaeks nimetas, aerutasid „Niili“ ojal, õngitsesid sir Williamiga võidu.

Londoni sõitis Nelson ainult siis, kui ülemkojas meriväkke puutuvaid küsimusi arutati.

Tagasi tulles näis talle Merton-Place iga kord uuea. Ikka jälle imestas ta, et see rahu ja vaikus temale kuulus, temale, kes vahetpidamata merel hulkunud...

Igakord, kui ülemkoja istangud teda talvel Londoni kutsusid, oli ta Horatiat mrs. Gibsoni juures külastanud, tundide kaupa temaga mänginud, tema peene näokese, kauni keha ja tema suukese esimeste kogeluste üle rõõmistanud.

Nüüd aga saabus suvi. Soojalt silitasid tuuled, heledalt paistis päike. Kas ei oleks hea seda õrna olevust tolmusest linnast värskesse maaõhku viia?

Kas polnud siis ühtki abinõu Horatiat Merton-Place'i viia, ilma et sir William tõde teada saaks?

Kaua mõtles Emma, arvas lõpuks hea nõu leidnud olevat ning teatas seda Nelsonile.

Nelson oli sellega nõus. Sõitis mingil ettekäändel Londoni ning saatis sealt sir Williamile kirja.

Väga austatud, kallid sõber.

Lubage, et ma ühes asjas teie poole pööran, mis mul väga südame peal.

Teie mäletate vahest, et ma enne meie ärasõitu Itaaliast teiega või myladyga ühest lapsest kõnelesin, kes isesugusel põhjusel minu hoole usaldatud. Ta on väljaspool abielu sündinud ja praegu umbes 1½ aastat vana.

Ma sooviksin seda vaest olevust oma kasvatajaga suvikuudeks Merton-Place'i tuua, et tema nõrk tervis pisut kosuks. Teiselt poolt aga ei taha ma, et meie kooselu mõnu selle läbi rikutud oleks. Ehk kõneleksite myladyga selle üle ja teataksite mulle kohe?

Väikene on hästi kasvatatud, vaikne ja sõnakuulelik, ei annaks küll kunagi põhjust kaebustele. Rutulise vastuse eest oleksin teile väga tänulik. Kui teie nõus olete, võtaksin Horatia oma kasvatajaga kohe ühes.

Südamlikkude tervitustega teile, lady Hamiltonile ja meie armsale mrs. Cadogan'ile jääb

Teie alandlik
Nelson-Bronte.

Sir William oli Emmale selle kirja ette lugenud.

„Enne meie ärasõitu Itaaliast on ta sellest lapsest kõnelenud?“ küsis ta siis nagu kohkudes. „Tead sa sellest midagi? Ma ei mäleta.“

Vaevalt suutis Emma tema pilkudele vastu panna.

„Ma arvan, see oli Livornos. Kui me konsulaadis Inglismaa kirje leidsime. Ja, seal kirjutas ta sellest.“

„Nii, nii. Pole tähele pannud. Ja muidugi, selles segaduses! Seal saabus ju teade Maren-gost.“ Ta noogutas omaette pead. „Muuseas on see Nelsonist väga imelik, et ta esiti meie käest küsib. Merton-Place kuulub ju temale. Aga ta on ju alati meile väga peenetundeline olnud. Siis, minugi pärast! Lõpuks on maja suur küll, et lapse kisast eemale hoiduda. Ja sina? Mida pean talle sinust kirjutama?“

„Et ma väikese üle väga rõõmustan. Heameelega tema oma kaitse alla võtan.“

Jälle noogutas sir William pead.

„Arvan, arvan!“

Emma tundis, et ta kahvatas.

„Kuidas sa seda arvad?“

Sir William naeratas endamisi.

„Kas sa pole omale alati last soovinud? Siis on ju Nelsoni väike vaenelaps sulle päris kohane. Teie naised olete ju täis emalikke tundeid. Isegi võoraste vastu. Seda kirjutan ma Nelsonile. Saad näha, kui tänulik ta sulle on...“

Kaks päeva hiljem jõudis Horatia mrs. Gibsoniga Merton-Place'i.

Nüüd ei puudunud enam midagi täielisest õnnest...

Kolmaskümmes seitsmes peatükk.

Kevadel 1803. aastal jäi sir William haigla-seks. Esimestel tunnusmärkidel pidas seitsmekümne kolme aastane ennast kadunuks. Keeldus Londoni minemast, arstlist abi otsimast.

Aga kui Nelson admiraliteedi poolt linna nõupidamisele uue ähvardava sõjaohu üle kutsuti, ei lakanud sir William varem, kui ta Emmaga ühes võis sõita.

„Pean mina üksi olema, kui eesriie minu komöödiale ette langeb? Tahab minu Horatio mulle seda ilusat väikest üllatust rikkuda, mida oma lahkumiseks välja olen mõtelnud? Terve see lugu ei teeks mulle enam nalja. Ainult hauas pööraksin end ümber, ainult hauas.“

Nad asusid seltsis Piccadilly võorastemajja. Ja kuna Nelson admiraliteedis oli, istus sir William oma magamistoas suurel tugitoolil, hoidis Emma käe oma kätes ning kõneles lakkamata ühisest sõbrast. Nimetas teda õiglaseks meheks, kes ei suuda veiderdada, valetada ega petta. Ainuke puhas ning rikkumata hing nüüd-sajal mürgilises elukeerus.

Kuulis ta siis Nelsoni tulekut, libises nagu hele rõõmusära ta näole. Mõlemad käed sirutas ta sisseastujale vastu, tõmbas ta oma rinnale ega lasknud teda lahti. Istus temaga ning Emmaga käsikäes terved ööd, naeris, lobises, tuletas vanu mälestusi meele...

5. aprilli õhtul tõi Nelson teate, et Inglismaa lähemal ajal Prantsusmaale sõja kuulutab ja tema oma nõusoleku annud Vahemere laevastiku ülemjuhatusse enda peale võtta. Järgmisil päevil pidi teda selleks ametlikult nimetatama.

Sir William soovis talle õnne. Kahetses, et ta kaasa ei saanud sõita, Neapeli, Palermo ja endiste triumfide paikadesse, neid veel kord vaatama.

Siis vajus ta mõtetesse. Lasi Emma ja Nelsoni haruldaselt vara oma juurest ära. Palus neid ainult veel järgmisel hommikul temaga ühes teed juua...

* * *

Ta võttis nad vastu oma tugitoolil kaetud laua taga. Surus nende käsi. Viipas neile istet võtta ning palus Emmat teed serveerida. Kammerteenri saatis ta ära.

„Ma ei saa aru,“ naljatas ta, „miks me oma viimast koosviibimist võõrast näost laseme rikkuda.“

Kohkunult vaatas Nelson talle otsa.

„Viimast koosviibimist? Kuis tulete selle peale?“

Sir William naeris.

„Noh ma arvan, et teil oma ettevalmistustega Vahemere sõjakäigule nüüd nii palju tegemist on, et teil vaevalt mõni tund vanale haigele mehele üle jääb. Olen seepärast otsustanud teid täna jumalaga jätta.“ Ta heitis pilgu kaminal olevale kellale. „Üheksa. Kinkige mulle see üks tund kella kümneni! Ainult kuuskümmend minutit! Siis olete tänuga vabastatud!“

Haruldaselt kõlas tema hääl, tema sõnade pilkav toon.

Imestades vaatasid Nelson ja Emma üksteisele otsa. Miski nagu jube pingutus laskus neile, tegi nad kohmetuiks, sõnatuiks.

Sir William aga ei näinud midagi märkavat. Naeratades võttis ta teeklaasi, mille Emma ulatas. Tühjendas selle ainsa pika sõõmuga.

Siis asetus ta mugavamini tugitoolile. Hakkas kõnelema...

Mäletasid nad veel Cirillo hüsteeria-teooriat, millest ta kõneles, kui ta Emmat ja Nelsoni ühes ei taltnud lasta Castellamare'sse minna?

Koomiline oli see hea tohter olnud omas kartuses, et nad halvasti üksteise peale mõjuvad. Kuid otse vastand oli sündinud. Ainult headus, kõrgus ja ausus oli sellest sõprusest võrsunud. Inglismaa suurus, Nelsoni kuulsus, Emma õnn.

Ah, see vaene Cirillo oli ainult salongi arst, ei tunnud loodust. Ei olnud selle peale mõtelnud, et lilled endid kiirgavate värvidega ehiavad, et sugutavaid putukaid lähemale meelitada. Et isased loomad üksteisega emase ees võitlevad, et oma tugevust näidata, võiduga vastase üle teise soo poolehoitu saavutada.

Kõik vahvus on tõusnud naise imestavast pilgust...

Naeratades noogutas ta Emmale pead. Surus tema kätt, tänas, et ta Nelsonist kangelase teinud, kangelase, kelle suurus tema iludusele sarnanes. Puhtad olid nad mõlemad. Mingi eksisamm, mingi süü vari ei pimestanud neid...

Ah, see vaene Cirillo! Kas ta ei kartnud, et kaks inimest nagu Emma ja Nelson ühes ei või elada, ilma armastushullustusse sattumast?

Sir William oli talle juba tol korral paremat õpetanud. Oli näidanud, et Nelson inglane oli. Aus, mõistlik ärimees, kes kunagi, nagu Cirillo itaallased, oma sõbralt naist ei varasta...

Kas polnud see nõnda?...

Ja tood Lully tantsuviisi meele tuletades, millele ta teise teksti andis, hakkas ta seda viit sumisema.

„Meie pole vargad... meie pole vargad.“

Kuid tema tasane, väsinud hääl muutus haruldaseks värisevaks naeruks, mis tal äkki kurgust tuli. Toolileenile nõjatudes jäi ta tükk aega liikumatuks, sules silmad.

Siis viipas ta Nelsonile, nagu ta enne Emmale oli viibanud. Surus tema kätt. Tänas teda, et ta oma sõbra valgeid juukseid austanud, teda mitte naeruväärsesse olekusse pole tõuganud, vanalt mehelt mitte naist pole võtnud...

Sest mis oleks pidanud sir William peale hakkama, kui Nelson teda oleks petnud? Oleks samasuguse rumalusega toime saanud, nagu Tom Tit*), kes oma abielu kokkuvarisemise suure kella külge riputas, avaliku skandaali tegi, üldise naeru alla sattus? Kas ei oleks petetule mitte pilkelaulu vanast mehest ja noorest naisest lauldud?

Ainult üht oleks ta võinud teha: viha alla neelata, kurjale mängule head nägu teha, teadmatu osa etendada.

Selle eest on teda aga Nelsoni ja Emma aurtunne säästnud. Tänuolik oli ta selle eest kõigest südamest. Kahjulks ei võivat ta seda tarviliselt tasuda. Tema testament oleks vaid nõrk kajastus tema tänumeelsusest, mida ta tundvat.

Sest ta ei ole võinud Grevillest täiesti mööda minna, nagu ta seda esiti kavatsenud. Aga Emma võib ju näha, et ta oma sõna tagasi on lunastanud, teda ainsaks pärijaks nimetades. Seda oli ta temale ju lubanud, kui ta nõus oli, temale naiseks minema.

Ja Nelson...

Ka tema peale oli ta mõtelnud. Mäletas ta veel seda miniatüür-pilti, mida Emma vastuvõtmispäeval võõrandlana kandis, kui ta Abukirist tuli? Kas ei olnud Nelson seda siis tungivalt endale soovinud?

„See oleks teile üllatuseks, Horatio!“ ütles ta pikkamisi, hingeldades. „Aga miks ei peaks ma endale seda rõõmu valmistama teda

*) Lady Nelsoni pilkenimi.

Kindral von Seeckt,

Saksa kaitseväge (Reichswehri) ülem.

Kindral von Lossow,

Baieri kaitseväge (Reichswehri) ülem.

teile isiklikult üle anda?“ Väriševa käega näitas ta karbikest, mis kõrvallaul seisis. „See on seal. Kas ei tahaks sa mulle seda tuua, kallim?“

Sõnalausumata täitis Emma käsku.

Aga kui sir William pildi välja võttis, karjatas ta.

„See pilt... kust said sina selle enda kätte? Juba aastate eest leidsin selle puuduvat. Kandsin seda viimast korda pidul Posilippi suvilas...“

Külma, klaasise pilguga vaatas sir William Emmale otsa.

„Mitte seal. Ka pärast seda kandsid seda veel, kui me Palazzo Sessa'sse tagasi olime jõudnud, ööl, kui sa Nelsoni juure läksid...“

Hirmunult taandus Emma. Tõstis eemale tõrju-des mõlemad käed.

„Kui ma... kui ma...“

Miski ei liigatanud sir Williami näos.

„Leidsin selle järgmisel päeval diivani tagant. Ma teadsin, et ta seal oli. Nägin seda kukkuvat, kui sa Nelsoni kaenla viskusid. Ja,

need vanad Itaalia lossid on ohtlikud. Igalpool on salakäigud, peidetud uk-
sed, varjatud avaused. Kogu õõ vaatasin pealt, kuis teie suudlesite. Ja peale selle... ikka olin teie ümber, ilma et oleksite sellest midagi teadnud. Castellamares, „Vanguardil“, Palermos. Midagi ei suutnud teie minu eest varjata. Arvad, et ma sinu kisa ei kuulnud, kui Horatia, see vaenelaps sündis?“

Meeletu valust, vihast ning ahastusest, sööstis Nelson tema juure.

„Ja miks ei vaikinud teie lõpuni? Miks toote seda kõike nüüd esile, nüüd, kus see teile enam mingit kasu ei too?“

Kindral Ludendorff,

oma vägesid enne Baieri mässi üle vaatamas.

Suriija ajas enda püsti. Hirmus, jube naeratus mängles tema suul.

„Pean ma lolipeana teist lahkuma? vaese narrina, kelle üle teie kaastundlikult õlgu kehitate?... Ah, minu hea Horatio, oma kuulsuse kirjude sulgedega oled sa vanalt linnult tema naisukese üle lõõnud. Ja siiski oled sa nüüd võidetud. Emily, imetle nüüd pisut sir Williami. Seda naeruväärset filosoofi, seda suurt koomikeri!“ Pikkamisi, tatsutavate kätega langetus ta toolile tagasi, nõjates pea leenile. Sosistades tulid üksikud sõnad kuuldavale. „Meeldib teile see lugu?... Eks, lõpp on hea?... Plaksutage käsi, sõbrad!... Bravoo, sir William!... Bravoo... Bravoo...“

Veel kihistas ta kord. Katsus sõrmotsad üksteisele lähendada.

Äkki aga tuksatas kogu tema keha. Raskest vajus ta tagasi. Ei liigahtanud enam...

* * *

Sir William sängitati mulda perekonna matmispaigas Pembrokehire's oma esimese naise kõrvale. Ühe kuu pärast avati testament Piccadilly võõrastemajas.

Greville oli määratu varanduse ainuke pärija. Emma sai kingitusena 800 naela, peale selle oli talle määratud igal aastal samasugune summa.

Väike armuand...

Kaks nädalat hiljem tegi Greville Emmale ettepaneku kolme päeva jooksul võõrastemajast lahkuda...

Ta asus Merton-Place'i.

Nelson kinkis talle selle mõisakese, lasi talle aastas 1200 naela renti maksa. Ühtaegu kirjutas ta Maria Carolinale, teatas talle sir Williami surmast ja testamendi seisust.

Augusti algul tuli vastus.

26. juulil 1803.

Minu kallis mylady!

Suure kurvastusega olen sellest valusast kaotusest kuulda saanud, mida teie hea ja ausameelse chevalier surma läbi kannatanud olete. Kahjuks olen ka teada saanud, et ta teid nii ebasoodsatesse oludesse on jätnud. Tunnen teile südamest kaasa, nagu ma alati kõige elavamalt hurvi kõige vastu olen tunnud, mis teisse puhtub. Meie kõik mäletame seda suurt osavõttu, mida teie meile üles olete näidanud, oleme teile südamest tänulikud.

Jumalaga, minu kallis mylady. Rõõmustaks mind väga, kui ma aeg-ajalt teilt jälle teateid saaksin.

Alati teile truu sõbranna

Charlotte.

Kibedusega vaatles Emma seda pilti, mida Maria Carolina talle kord kuldketiga kaela riputanud. Tol korral kui Sitsiilia viletsused möödunud olid.

Väärtuslistest kalliskividest toredalt kokkupandud läikisid Maria Theresia tütre pea ümber sõnad, kuninglik töötus.

Eterna gratitüdine... Igavene tänu...
(Järgneb.)

KIRJANDUS.

„Looming“ nr. 6, oktoober 1923.

Eesti kirjanikkude esimene kollektiivne ettevõte, kirjanduslik-kunstiline ajakiri „Looming“, mis oma ilmumist algas aprillikuus s. a., on nüüd juba kuuenda numbrini jõudnud. Viimase nri ilmumine on viibinud küll, kuid mitte toimetusest ärarippuvail põhjusil.

„Loomingu“ viimaseid numbrid vaadeldes näeme, et selle ilukirjanduslik osa on vähenenud järk-järguliselt. Kuna nr. 4 sisaldas kaks, nr. 5 ühe, ei sisalda nr. 6 ühtki algupärast novelli. Kui kummalisena see küll tundub, ent me näeme, et selle aset püüavad täita tõlked. Nr. 5 pakkus Juhani Aho novellitõlke ning viimane nr. Aino Kallase jutustuse tõlke. Kuhu jäävad meie kirjanikud oma algupäraste no-

vellidega? Kas nad ei tunne „Loomingu“ veerge selleks küllalt väärseina?

Mis puutub Aino Kallase novellisse — „Barbara von Tiesenhuse“, siis ei saa selle vastu iseenesest mingit halba öelda. Hoolimata Aino Kallase ainetest ja motiivide lähesusest meile, kuulub ta oma soomekeelse originaalsuse tõttu siiski tõlkekirjanikkude hulka. „Barbara von Tiesenhuse“ käsitleb, nagu kogu Aino Kallase toodangki, meie kodumaist ainet. See novell ehk „jutustus Liivimaalt“, nagu nimetab kirjanik, on mitmeti sarnane tema hiljutisel ringreisil ette kantud varematest novellidele „Bernhard Riives“ ja „Lasnamäe valge laev“. Esimesele sarnaneb ta jutustuse tehnika poolest — mina-jutustus kõrvalise isi-

ku poolt, kes jututegelase saatuses mängib vaevalt märgatavat osa, teisele piibllilise stiili poolest. Jutustajaks on keegi pastor, kes ütles novelli lõpus tahab osutada teose peamõtet: „Aga mina ...kirjutan selle siia, et ma ep ole midagi veel nii imelikku maa pääl näinud, kui on kahe inimese armastus“. Kuid tõeliselt ei ole siin armastuse võimu kujutus eriplaanil, vaid kohaliku aadeli isemeelsuse, upsakuse, traditsioonest kinnipidamise ning talurahva alaväärtuslikeks hindamise kinninlutamine.

Luuletusist on siin ruumi leidnud Henrik Visnapuu poeemi „Armastus — surm“ esimene osa ja Ormi Arp'i „Kaks luuletust“.

Teatavasti on „Armastus — surm“ Visnapuu esimene pikem töö seotud sõnas, mis sellena juba pakub iseäralikku huvi. Ent sellel on veel sügavam sisuline tähtsus — ta on kokkuvõtte seni-seist elamusist ja kogemusist. Ses on tuntav pessimismi imbumine Visnapuusse. Poeet, kes olnud seni elujatavam, laseb nüüd käed rüpe langeda ja lausub: „suur Peremees — Surm! Valmis laudsil ootan sind! Tõesti võib olla on see suur väsimus ja tüütumus, mis sunnib lausuma neid traagilisi sõnu. Ning poemis on see plastiliselt kujutatud.

Ormi Arp on loodusevaatleja, kes leiab vaadeldavas palju suurt, kaunist ja lohutavat.

Kaugelt suurem osa nrist mahutub artiklite alla.

Põhjaliku ülevaate Ungari rahvaluulest annab J. Farago artikkel, mis kirjutatud sügava eristlusega, käsitledes ja puudutades rahvaluule pisemaid motiive, alates vanemast

ning lõpetades maailma sõjaaegse rahvaluulega.

Rasmus Kangro-Pool heidab artiklis „Kunstist ja kunstiteadusest“ pilku kunsti ja kriitika vahekorda. Ta leiab, et kõik teooriad, mille kaudu püütakse kunsti seletada, on hallid ning asetaleb küsimuse: kas pole ühtki mõtet katsuda kunsti teoreetiliselt seletada? mille peale vastab arvatavasti järgmises nris, sest siin jääb artikkel pooleli.

Stiilse ja tii-seda artikli uue muusika üle on pakkunud Juhan Zeiger. Ükski muusikaharrastaja ei tohiiks seda lugemata jätta.

Ringvaates käsiteleb M. Pukits Läti kirjanikku Kaudzites Mattisi. Viimane on tegev olnud mitmel alal, ent ta elutöö on avaldunud romaanis „Maa-mõõtjate ajad“, mille ta ühes loma vanema vennaga kirjutanud ja mida peetakse Läti kirjanduses tugevamaks nurgakiviks, kuna seda väärtuselt võib võrrelda Gogoli „Surnud hingede“ ja Aleksis Kivi „Seitsme vennaga“.

Fr. Tuglas piiriteleb Kampmanni Kirjandusloo kolmanda jao arvustuses ajalooliste perspektiivide tõmbamisega, sealjuures märkides teose aine tähtsust, ent kriitilise võime nõrkust. Kampmanni kirjanduslugu esineb tooresmaterjaali leksikonina, jättes seda ümber töötamata, ühtlustamata ja talle omapäraselt värvingut andmata. Ta rohkeid eksimusi kirjanduse eetika vastu tajub Tuglas siiski talle omase leplikkusega.

Kuna „Loomingu“ eelmises nris Hans Kruus käsitles koguteost „Mõtted valmivast intelligentsist“ ühes suunas, peatudes peami-

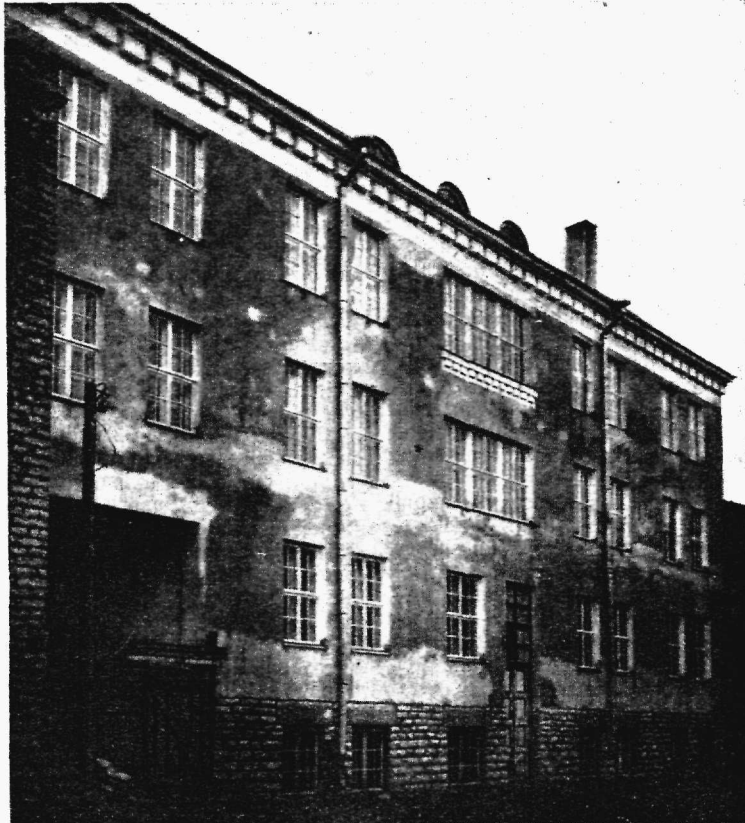

Foto Vannas.

Tallinna Jaani koguduse vanadekodu.

Önnistatakse ja avatakse 3. detsembril s. a.

selt ühe autori juures, võtab J. Semper „Loomingu“ kõnesolevas nris mainitud teose lähema hinnangu alla. Ja ta iseloomustab selle vastse, valmiva intelligentsi ühekülgset, näivset idealismi ja domineerivat natsionalismi ta uue ilmavaate loomiskatse puhul.

Ralf Rondi üleöö kuulsaks saanud luuletuskogu „27“ arvustab H. Adamson.

J. Semperi ülevaade Tallinna kunstielust, heidab pilku maali- ja näitekunstile.

Varia osas leidub teateid auhindade määramisest väljamaa kirjanikele ning tõlgetest, mis tehtud Eesti keelest muusse keeltesse.

Arthur Roose.

M Õ N D A S U G U S T .

Suurtest arvudest.

Ajakohane arutus.

Ka kõige madalamal arenemisastmel olev inimene ei ole mõeldav ilma teatavate tagavaradeta numbrite mõistest. Võrdlev etnoloogia õpetab, et teadlikult ehk teadvusetult on iga rahvas endale abinõusid muretse- nud, et asjade hulgasse, millega tal tegemist on, teatud korda luua.

Individuaalseid mitmekesisusi selle arenemisrea väljakujunemises võib ka seespool kindlaks määrata. Nõnda oli Lõuna-Aafrikas koin-koin'ide hulgas veel saja aasta eest iseäranis mahajäänud rühmi, kelle keeles küll arvsõnad olid, kuid kes nendega peaaegu mingit tegemist ei teinud ja hindamises silmamõõdu järele nii kaugele arenenud olid, et nad kohe märkasid, kui mõni loom nende karjast puudus. Väljendus- ja eraldamisvõime, samuti ka arvamise tarvilikkus avaldavad oma mõju vastavalt kultuurilisele tasapinnale ka tänapäev rahva arvsõnade tagavarades.

Uurijad teatavad baccair'dest, kes Xingul, Amazoni jõe harujöel, elavad, et need arvusid 1 kuni 6 kokkuarvamiseга väljenduda võivad, kuna aga nad suuremate arvude nimetamise puhul eneste juustest kinni haaravad, et sellega midagi lugematut tähendada. Samuti jutustatakse botokudidest, kes ka Lõuna-Ameerikas Rio Doce ja Rio Pardo vahel elavad, et nad kõnes ainult üht paljust lahutada võivad ja et neil kahe ja kolme jaoks üks ja sama sõna on.

Kui tänapäeva kultuurinimene sarnase arvude vähese tarvituse peale õlgade kehitamisega ja kaastundliku naerutusega vaatab, siis ei pea ta, olles enese vastu küllalt vali arvustaja, mitte unustama, et ka moodne keskmine kodanik, nii palju kui ta seda oma elukutse poolest ehk huvituse pärast matemaatika ehk füüsika-astronoomia teadusega tegev ei ole, vaevalt suudab suuri numbrid üksteisest eraldada, ehk vähemalt tal puudub võime suurte arvude valdkonnas õigeid lõpusumme välja arvata.

Nagu tänapäevastele loodusrahvastele vahetegemine 2 ja 3 vahel kõrvalise tähtsusega on, sama tähtsusetu on moodsatele kultuurinimestele ka vahetegemine miljoni, miljardi ja biljoni vahel, vähemalt ei mõtle ta selle peale, et miljard tuhatkordset ja biljon miljoni-kordset miljoni tähendab. Oli ju varemadel aegadel kultuurirahvaste juures tarvitatavate arvude hulk piiratum kui täna. Kuna arvsõnadest ühest kuni sajani kõigis Indo-Germaani keeltes suur sugulus on, puudub see juba arvsõnade kohta 1000 peale, mis on tunnistuseks, et alles pärast lahutatud Indo-Germaani rahvaste keskel vajadus tekkis nii suurt arvu, kui seda 1000 on, sõnaliselt väljendada. Tuntud Saksa arvuteadlane Adam Riese, kes 16. aastasaja keskel elas, ei tunnud veel sõna miljon, vaid kirjutas seda: 1000 korda 1000. Mitte palju hiljem on tekkinud arvsõnad: miljard ja biljon. On teada, et prantslane miljardi asemel sõna „le billion“ tarvitab.

Kaubanduses, tööstuses ja tehnikas on varemalt haruldasi, enam kui kaheksa-kohalisi numbrid tarvitava hakatud. Selle vastu on eksakt-teadused, nimelt astronoomia, veel suuremate numbrite jaoks sõnasiin- nitust nõudnud. — Ja sellega on tarvitusele võetud ladinakeelne arvsõna triljon (üks ja 18 nulli), kvadriljon (üks ja 24 nulli), kvintiljon, sekstiljon jne. Näiteks mõistetakse sõna all tsentesiljon arvu, mis kirjutatakse ühe ja 600 nulliga. Matemaatiliselt öeldes on tsentesiljon 600. aste kümnest ehk — kuna miljon on 6. aste kümnest — sajas aste miljonist.

Kõikides arvudes, mis suuremad on miljonist, ei kirjutata kõiki nulle välja, vaid toimetatakse seal astme tähendamiseга kümnest ja miljonist. Näiteks on maakera raskus $5,98 \times 10^{24}$ ehk $5,98 \times 1.000.000$ ehk sõnades: 5 kvadriljoni 980.000 triljoni kilogrammi, mis omakord vastab 5980 triljoni tonnile.

Et suurte arvude saladusrikaste sõnade kohta paremat selgust saada, on allpool mõned piltlikud näited võetud teadusest ja igapäisest elust.

Esimese võrdlusena olgu võetud a e.g. Kella sekundinäitaja jookseb minutis 3600, ühe päeva jooksul 86.400 ja aasta jooksul (arvatud 365 päeva) 31.536.000 sekundit. Ümberarvatult annab 1 miljon sekundit ainult 11 päeva 13 tundi 46 minutit ja 40 sekundit. Selle vastu tähendab üks miljard sekundit 31 aastat 259 päeva 1 tund 46 minutit ja 40 sekundit. Biljoni sekundit ei ole inimsugu ajaloolisel ajal veel elanud, sest see arv tähendab 31.709 aastat 289 päeva 1 tund 46 minutit ja 40 sek. Egiptlaste vanem ja suurem ehitus, suur ehk Heopsi püramiid, mis arvatavasti aastal 2160 enne Kristust on ehitatud, võib praegu ümmarguselt 130 miljardi sekundi peale tagasi vaadata.

Astronoomias on vahetegemine miljoni ja biljoni vahel iseäralise tähtsusega. Maakera keskmine kaugus päikesest on $149\frac{1}{2}$ miljoni kilomeetrit, kuna heledam ja nähtavalt suurem kinnistäht Siirius maakerast 84 biljoni kilomeetrit eemal on. Kuna valguskiire edasiliikumist arvatakse 300 tuhande kilomeetri peale sekundis, siis tarvitab päikesekiir 8 minutit 18 sekundit, Siiruse kiir aga 8 aastat 320 päeva 17 tundi 46 minutit ja 40 sekundit maa peale jõudmiseks ehk ümberpöörduks. Kui Siiriusel näit. elaksid inimesed ja neil võimalik oleks hiigla-pikksilmaga sündmuse maakeral jälgida, siis võiksid tema astronoomid nüüd nautida veebruaris 1915. a. peetud talivõistlust Champagne'is.

Suurte arvude juure viib ka kombinatsiooniteooria. Nõndanimetatud skatimäng, milles 32 kaarti kolme isiku vahel ära jagatakse nõnda, et igaüks 10 saab ja 2 tükki eraldi, kui skat kõrvale pannakse, viib küsimise juure: kui mitmet moodi need 32 kaarti nimetatud viisil jagada lasevad ehk teisiti: kui palju isesuguseid mänge on võimalikud.

Kombinatsiooniteooria vastab sellele küsimisele, et otsitud arv on 2753 biljoni 264.408 miljoni 506.640.

Et selle arvu suuruselt aimu saada, olgu toodud järgmine näide. Kui kogu maakera elanikud, ümmar-

guselt 1½ miljardi inimest, muud ei teeks, kui ilma vaheta ööd ja päeva skati mängiksid ja nimelt nii, et ikka kolm ühe laua juures istuksid ja ühe mängu keskmiselt viie minuti jooksul mängiksid, siis peaks laudkond mängijaid, et ülalnimetatud kõikide jagamisviiside järele kaarte saada, 52 aastat 139 päeva 21 tundi 20 minutit mängima. Kui palju partiisid (mängusid) sarnasel korral tarvis läheks, kui palju paberit nende valmistamine nõuab ja kui palju skatblokke mängu ülestähendamiseks ära kuluks ning teised sarnased küsimused jäägu asjasthuvitatute arvata.

Tõsiasi, et moodsate eksakt-teaduste saavutused sõnade loomise suurte arvude jaoks ja nende mõistmise tarvilikuks tegid, võib arvamisele viia, et ükski rahvas varematal aegadel nendega tegemist ei ole teinud. Üldiselt on õige, et inimesed järkjärgulisel arendamisel lapselikkudest arvumõistetest hiiglasuurte arvudeni on jõudnud. Selles asjas on üks rahvas siiski erandi teinud, nimelt indiaanlased, kes ka praeguse otstarbekohase arvude kirja loojad. Indias oli juba Buddha aegadel iseäralised arvusõnad kõikide arvude jaoks kuni sajatuhande miljonini ja Buddha ise olevat arvusõnad loonud kuni arvuni kümme 54. astmel (10⁵⁴), see on kuni noniljonini. Hindu muinasjuttudes räägitakse kuningast, kellel olevat olnud 1000 miljoni teemanti võitlusest, milles 10.000 seksiljoni ahvi tegevuses olnud, Buddhal olevat 600.000 miljoni poega olnud. Siin näeme hindude iseäralist armastust suurte arvude vastu.

Sarnast püüdu, fantastiliste arvude abil varandust ja võimu väljendada, ei leidu maakeral ühegi teise rahva juures.

Kui praeguse põlve kultuurinimesed sunnitud on kümne-, kaheteistkümnepäevase enam kohaliste arvudega rehkendama, õigemini shongleerima, siis saab vaevalt juttu olla iseäralisest armastusest suurte arvude vastu ehk soovist võimu väljendada.

Käekiri ja eluiga.

Bruno Kurth'i järele.

Inimese iseloomu omaduste mõju tema tegevuse peale on võimata nii käsitada, et nende vahekorda võiks määrata statistiliselt. Et iseloomu jooni kui niisuguseid statistiliselt mitte täpselt määrata ei saa, siis tahtsin uurida iseloomust esile kutsutud nähtavat tegevust, nagu see käekirja joontes avaldub, nii siis grafoloogiat kasutada selleks uut liiki statistiliseks uurimiseks. Elukinnitussajas praktiliselt tegev olles võisin oma mõtet teostada.

Valisin just küsimuse „käekirja ja eluiga“, sest selle lahendamine lihtsustab kinnitamisel võimaliku elukest-

vuse üle otsustamise, mida tarvis läheb kinnituskasu määramiseks.

Iga käekirja joont esmalt matemaatilisel määrales, uuriti siis 10.000 kinnitustähtel kinnitatud isiku allkirja jooni. Need iga akti kohta kogutud andmed kanti igaüks isekaardile, mis sisaldas peale kinnitustähe numbri vanaduse kinnitamisel ka kinnitustunnistuse väljaandmisest kuni surmani elatud täisaastad, n. n. „kinnitusaastad“. Siis korraldati kaardid vanaduse järele kinnitamisel, ja need ühe vanadusega omakord kinnitusaastate järele. Igas grupis, kus kõigil isikutel sama vanadus kinnitamisel ja ühesuurune kinnituskustvus, määrati kindlaks ja märgiti tabelile kinnitustähtede arv, milles kõikides avaldus teatud kindel käekirja joon. Et loo-

detava elukestvuse otsustamiseks tähtis teada—mitu isikut suri teatud ajajärgus, kinnituse algusest kuni kindlaksmääratud aastani, siis loeti surmajuhtumiste arv kuni teatud ajani, kokku arvates igas üksikus aastas olnud surmajuhtumisi. Nii saadi sisseastunute teada surnute protsent „arvatav surevus“. 200 30-aastast isikut lasksid näiteks oma elu kinnitada; neist pidid surema esimesel viiel kinnitusaastal 5, 9, 15, 18 ja 13 isikut, nii siis kogu 5 aasta kestes 60 isikut, ehk teistiti väljendatult 30% kinnitajaist. Seltsid tarvitavad kinnituskasu määramiseks just aega, mil n. n. keskmine väärtus saavutatud, s. o. aastat, milles arvatav surevus 50% tõuseb, nii siis ainult pooled sisseastunuist veel elus; sellepärast pannakse ka seda aega iseäranis tähele. See keskmine väärtus on teistsugune kui koguseisul, olenedes käekirja iseloomustavast omadusest: „Koguseisu“ all mõistetakse kõikide kinnitamisel ühesuguse vanadusega kinnitatute hulka, käekirja iseäraldusi arvesse võtmata. On näiteks ühe 30-aastaselt kinnitatu keskmine surevus 25 aasta pärast tabeli järele üle koguseisu, siis võib oletada, et ta 55 aastat vanaks elab, samuti aga ka, et ta enne seda vanadust sureb. Võetakse aga käekiri arvesse, siis on sam-

Jackie Coogan.

9-aastane Ameerika kinokuulsus, teenib praegu 2000 dollarit kuus. Esineb lähemal pevil tallinnlastele kino „Rekordis“ filmis „Mu poisu“ (My Boy).

mal inimesel, kui ta rõhutamata kirjutab, arvatav keskmine surevus ainult 9 aastat, s. t. arvatavasti elab ta 40-nda aastani, kuid võib ka enne seda surra.

Käekirja kõrgus, s. o. lühikeste tähtede pikkus, jagati 3 ossa: käekirjad üle 3 mm., 2—3 mm. ja alla 2 mm. kõrged.

Kõrge kirja keskmine surevus ei olene vanadusest kinnitamisel — välja arvatud kõrge vanadus kinnitamisel —, nagu see sünnib koguseisus, vaid saabub ikka 14 aasta möödumisel. Kogu 20-aastaste keskmine surevus saabub 30 aasta pärast, 30-aastastel aga 25 aasta pärast; mida nooremad siis isikud, seda kaugemal kinnituse päevast asub keskmise väärtuse saabumisaeg.

Kõrgete käekirjade juures aga vastuoksa on see aja-silmapilk ikka 14 aastat kinnituisse astumise aastast eemal, kui vana ka uuritav isik kinnitamisel ei olnud. Mõlemates teistes gruppides on arvatav surevus nagu koguseisul. Nii on ühel 30-aastaselt neist mõlemaid grupist kuni 50%-ni võimalik 55-aastaseks saada; kuulub ta oma käekirja järele aga 1 gruppi, elab ta arvatavasti ainult 45 aastani. Järeldusena sellest võib otsustada: mida kõrgemad on lühikesed tähed, seda varem peab oletama surma. Sellest selgub, et silmapaistvalt kõrge käekirja omanikke suurem surevus ootab kui harilikult kõrge käekirjaga inimest.

Samalaadiline eralduvus leidub ka käekirja laiusel (aluse laiuse vahekord peajoone pikkusega). See jagati 3 liiki: käekirjad, milles vahekord üle 1, võrdne 1 ja vähem kui 1. Ka siin on, kõigi vanaduste puhul kinnitamisel, — välja arvatud kõrge vanadus, — samalaadiline surevus. Tema saabub keskmiselt 9 aasta pärast, ja nii elavad siis veel ainult pooled 30-aastastest 40 aastani. Surevus mõlemas teistes liikides on umbes samasugune kui koguseisul. Õeldust järgneb: mida laiemalt keegi kirjutab, seda varem sureb ta.

Rõhuta käekirjaga isikutest võib öelda, et nad keskmiselt vast umbes veel 10 aastat elavad, Selle vastu sureb tugeva rõhuga kirjutavate isikute hulk väre aeglasemalt kui koguseis.

Kui tahetakse kellegi eluvõimalust käekirjast öieti välja arvata, siis peab iseäranis arvesse võtma järgmist käekirja jooni: korrapärast ja pikkade tähtede pikkust. Käekiri on korrapärane, kui lühikestel tähtedel on ühesugune kõrgus ja laius ning nad kirjareala alusega ikka sama nurga sünnitavad. Ei ole need kolm nõutud omadust täidetud, siis on käekiri korratu. Kuigi iga üksiku liigi surevusvahe nii suur ei ole, on siiski just neil käekirjajoonel mitmeti võimalikkude variatsioonide tõttu suur mõju eluea õigel otsustamisel. On näiteks need nõuded valjult täidetud, siis võib loodetavat eluvõimalust arvata 60—70 aastani isikul, kel muidu ebasoodsad käekirja jooned: suur, lai ja rõhuta käekiri. Selles leiame ka seletuse, miks eluea arvamisel ebasoodsate käekirja omadustega noored isikud siiski kaua elavad. Rõhuta ja laialt, kuid korrapäraselt kirjutaja 20-aastane isik elab 50-aastaseks, kuigi statistika tema arvatava surevusvanaduse mõlema esimese käekirja omaduse järele 30 a. peale kindlaks määrab; see põhjendab just tema käekirja korrapärasusel.

Nagu juba varem tähendatud, on neil arvamistel eriti tähtis pikkade tähtede pikkus. Lühikeste — keskmiste — ja pikkade tähtede vahekord peab normaalselt 1:4:7 olema. Väga pikalt kirjutajate inimeste liik sureb äärmiselt kiiresti, keskmiselt juba 10 aastat enne koguseisu, iga vanaduse puhul kinnitamisel. Sellest liigist surevad siis pooled kõigest 30-aastastest enne 45 eluaastat. Normaalselt pikkusega kirjutajate liik sureb nagu üldkogu. — Vähesed pikkade tähtede pikkusega kirjutajate liik saavutab keskmise surevuse alles 10 aastat peale koguseisu keskmise surevuse saabumist. Nii siis on poolest 30-aastastest sellest liigist alles 65-a. surnud.

Arvesse võttes mõlemad käekirjajooni, on võimalik määrata, kas kirjutaja varases ehk vanas eas sureb. Tuntud muinasjutukirjanikul Hauffil oli väga korratu käekiri: a on palju suurem kui u ja kirjutuse nurk tähtedega on võnkuv, kuna käekiri silmapaistvalt pikk on. Neist käekirja omadustest võib otsustada varast surma; kirjanik suri ka 25 a. vanaduses. Üle 70 a. vanaks elavad mõningate eranditega ainult inimesed, kes kirjutavad väga korrapäraselt ja madalate pikkade tähtedega, nagu näit. Kant.

Mõlema käekirjajoone vahekorra-st võib määrata kee-rulisel teel elu aastakümnet, mil isik sureb, kuna teisi käekirja omadusi tarvitama peab kindla surma-aasta määramiseks. Sel teel on võimalik käekirjast peaaegu

täpselt surma-aega teatada, nagu seda tõendanud, on valju kontrolli all toimetatud katse. Keegi tuntavamaist kinnitusedirektoritest, kes selle küsimuse vastu elavat huvi tundis, laskis veel uurida juba surnud isikute käekirju. Kontrolli pidav ametnik ütles mulle isiku vanaduse kinnitamisel; ma vaatlesin siis kinnitatu allkirja ja arvasin käekirja joontest surma-aaja. Nii arvasin 75% õieti, ülejäänud 25% juures oli kõige suurem viga — tõelise surma-aasta vahe — ainult 6 aastat. See praktiline katse tõendab küll kõige paremini, et inimese eluea otsustamiseks võimalik on ta käekirja tarvitada.

H. L.

Huvitav kavatsus rahvaarvu kasvamise probleemid.

Prantsusmaal on erilist tähelepanu äratanud dr. Léon Lafargue'i ettepanek, mida peetakse kõige huvitavamaks kavatsuseks rahvaarvu kasvamise probleemid.

Sellest ettepanekust kirjutab saadik Hektor Molinie järgmist: Dr. Lafargue arvab, et rahvaarvu kasvamiseks on enam tarvilikud praktilised määrused kui kõige ilusamad selgitused ja väitelused; sellepärast antagu tulevastele perekonnaisadele kindlustust, et nende lapsed, kes alguses ikka on koormaks, on hiljem nende abiks; ning riigi seaduslik kord valvaku, et see ka tegelikult nii sünniks. Et seda teostada, peab iga maksukohustuslik isik maksma (võrdeliselt teistele maksudele, mida ta maksab) teatud maksu, mida dr. Lafargue nimetab „tulevase põlve maksuks“. See maks moodustab kapitali, millest jagatakse toetust perekonnaisadele, arvesse võttes nende vanadust, majanduslist seisukorda ja laste arvu. Ei ole kindlustust, et see lihtne ettepanek avab laiad väljavaated meie sotsiaalsete uuenduste alal. Võidakse vastata, et dr. Lafargue'i ettepanek pole sugugi uus, et praegu maksvate seaduste järele on lapsed kohustatud oma vanemaid toitma ja nende eest hoolitsema. Kohus mõistab küll nii. Kuid mitte iga tänamatu lapse hüljatud isa ehk ema ei pööra kohtu poole kaitset otsima, ta kannatab pigemini puudust ja viletsust. Ehk kujutatagu endale vanema alandavat seisukorda, kui ta peab kohtuotsuse järele „korralisena“ ühe lapse juurest teise juure käima. Peab leitama uus abinõu, mis hoopis kõrvaldaks need valusad ja inetud kauplemised. Edasi juhib dr. Lafargue tähelepanu ühele kindlale meie perekonnaelus: Nii pea, kui lapsed kasvavad eani, kus nad suudavad ise endale leiba teenida, lahkuvad nad kodust. Meie kultuur, eriti hõlpsad ühendused, aitavad perekonda lõhkuda. Need isikud, kes on julenud abielluda ja lapsi saada, teavad, et nende perekonnaelu on ainult nõnda kaua kaunis, kuni lapsed on noored, et nad vanaduses võivad sattuda igasugustesse häädadesse ja viletsustesse. Neile, kes on selle seaduse vastu egoistlikudel põhjustel, vastab dr. Lafargue, et nad ei tohi unustada, et kui nad omakorda isadeks ja vanadeks isadeks saavad, nende makstud summad neile jälle tagasi tulevad. Lõpuks halvab uus seadus praegu hoogu võtnud tendentsi, riiki mitmesuguste kuludega koormata ning halvaks panevalt vaadata perekonnaelu jauniste tundmuste peale. Kokkuvõtlikult dr. Lafargue'i ettepanek ümber töötatud selgeks, hästi kaalutud seaduseks tahab, et iga isa võiks teada, et ta vanas eas saab oma laste eest paiuki, mis talle kindlustab tema elu rahuliku lõpu.

Lilledest sild sealilma.

Spiritism, mis viimasel ajal laialisemalt huvi äratanud, on ka Inglismaal pooldajaid leidnud, keda hiljuti toimepandud katse, millest New-York'ist teatatakse, rohkesti erutanud. „Scientific American,“ kes 2000 dollarit hingeteaduslike imede esilekutsumiseks määras, on huvitava meediumi leidnud pr. Stewart'is, Clevelandi iseseisva kiriku õpetajaprouas, kes olevat suutnud sideme luua siit ilmast lahkunutega. Kogukond teadlasi, kes asjast huvitatuna endale ülesandeks tegi meediume

proovida, elas kaasa imestamisväärse seansi, mida järgmiselt kirjeldatakse: Kolme ebaõnnestunud katse järele palus pr. Stewart end maale viia, kus ta loodusele lähemal oleks. Nii mindi siis ka suvilasse, kus seansi heledal päevavalgel jätkati. Aias, mis enne põhjalikult läbi vaadati, murdis pr. Stewart mõned astriid ja sõnajalad. Need pani ta valgete papist lehtede vahele ning asetaski siis lillepeenrale. Umbes veerand tunni järele hüüdis meedium: „Vaadake papp-lehti ja katsuge neilt lugeda. Lained läbistavad mu keha.“

Lehed vaadati järele. Esimesel oli muljutud lilledest sinna jäänud täppide vahel lugeda: „Allasurutud tõde tõuseb uuesti.“ Teisel seisis lillavärviliste tähtedega: „Kui tänulik oleksin olnud sarnase võimaluse eest, nagu see William James (tuntud Ameerika mõtte- ja hingeteadlane, kes 1910. a. suri)“. Kolmas sõnum roosas ütles: „Olgu see katse tunnistuseks väimude tagasipöördumisest maa peale“. Selle lause allkirjaks oli pr. Stewart'i ühe New-York'is elava tuttava nimi.

Teistel papp-lehtedel võimaldus rohelistel, muljutud sõnajalgade vahel William T. Stead'i (tuntud Inglise ajakirjaniku ja spiritisti, ajakirja „Review of Reviews“ rajaja, kes 1912. a., „Titanic'i“ hukkamisel surma sai) kirjutust ja meediumi ühe kaitseingli sõnumit leida, mille sisu järgmine: „Meie, kes sind armastame, teeme kõike, mida võime, et tõde päevavalgele tuua“. Juuresolijad olid sündmusest nii liigutatud, et kahtlemised neilt näisid kaduma hakkavat, kuna nad otsustasid katseid edaspidi jätkata.

Shakespeare'i käsikiri leitud?

Hiljuti on Shakespeare'i uurijaid-teadlasi erutanud mõnede leidus, nagu oleks draama „Sir Thomas More“ mõned leheküljed Shakespeare enda kirjutatud. Ses asjas pole veel kindlale otsusele jõutud, ja üks Saksa leht kirjutab: On juba kord kõigi Shakespeare'i uurijate saatust see, et nad üht mõistatust lahendada püüdes mõne teise ette satuvad. Et Shakespeare'i teostest mitte ühtki pole alal hoidunud, mis ta enda käega kirjutanud, samuti ka ühtki ta kindlasti arvurikastest kirjadedest, kuulub ka mõistatuste hulka, sest Globeteatri põlemine ja Londoni suur tulekahju 50 aastat pärast seda pole asjaolule veel kuigi rahuldavaks seletuseks.

Esimesena tuli Spedding oletusele, nagu oleks draama „Sir Thomas More“ käsikirjade hulgas, mida alal hoiatakse Briti muuseumis, näha Shakespeare'i enda kirjutust. Spedding võttis mainitud käsikirja a. 1871 lähemalt tähelepanu alla. Kuid leidus ei võitnud laialdast huvi. Alles a. 1911 huvitus Spedding mõttest W. W. Greg, kes oma uurimuste tulemustest järgmiselt aru annab: Draama peaosas — 26 lehekülge — on Anthony Munday'lt. Teistelt luuletajalt on lisandid ehk teisedid pikematele kohtadele ehk isegi kogu stseenidele. Siin hulgas leidub kolm lehekülge, mida võiks arvata Shakespeare'ilt endalt päritolevaiks. Ääremärkused on tšensor Tilney omad.

Järgmisena pühendus asjasse E. M. Thompson, kes mainitud lehekülgi Shakespeare'ilt alles hoidunud kuue allkirjaga võrreldes otsusele jõudis, et need tõesti väimukangelase enda kirjutatud. Samale arvamisele tulid ka Percy Simpson (a. 1917) ja Dover Wilson (1919).

Nüüd on hiljuti ilmunud raamat „Shakespeare'i käsikiri „Sir Thomas More'is,“ mis on tahtnud lõpulikult lahendada seda seni otsustamatut küsimust. Siin selgitavad asja Thompson, Greg, Pollard, Dover Wilson ja teravmeelne Beowulf'i uurija R. W. Chambers, valgustades seda kõigekülgsealt ja jõudis lõpuks siiski otsusele, et nimetatud draamaleheküljed on Shakespeare'i enda kirjutatud. Kuid selle lõppotsusega ei taha leppida mõned teised asjast huvitatud uurijad, näiteks Leon Kellner, kes täiesti võimatuks peab, et allkirjade abil võiks

õiget pilti saada käekirjast. Ka ei pea ta nimetatud kirjatähti Shakespeare'i omade sarnaseiks. Ta ütleb: Kui julgele hüpoteesile vastu vaieldes mõttele terava kaju tahaksin anda, võiksin öelda, et „Sir Thomas More'i“ käsikirja kõnesolevate lehekülgede kirjutaja küll igauks võiks olla, ainult mitte Shakespeare.

Mis puutub nimetatud draamasse sisuliselt, siis käsitab see rahutuste aegjärku Heinrich VIII valitsuselt 1517. a., kusjuures peakangelasena näitelavale on toodud kuulud Utopia autor Thomas Morus.

Näidendis on stseene, millel sarnasust Shakespeare'i omadega, mispärast ka mõned teda selleks on võinud pidada, kuid draama õige autor on kaua aega olnud tundmatu; alles hiljuti on selleks pidama hakatud Anthony Munday'd. „Pidi olema anderikas kirjanik,“ kirjutab Creizenach, oma „Uue draama ajaloos“ sissejuhatavalt juttu tehes ka kõnesolevast draamast ja ta autorist, „kes nii huvitava aine valis ja peatüübi nii kütkestavalt läbi viis.“

Üldiselt aga vaikivad kirjandusajaloolased sellest draamast, kuna ju täpsemad teated tema kohta puuduvad, kusjuures nüüd päevakorrale kerkinud leidused ja oletused käekirja suhtes ta salapärasust veelgi suurendavad.

Amatsoonid.

Liverpooli ülikooli professor John Garsting on nüüd lõpulikult selgitanud amatsoonide tekkimisloos, kes muistses ajaloos tähtsat osa mängisid.

Ta tegi kindlaks, et need olid tolle seitsme rahva — hittiitide — preestrid, kes israelilastele nende teel töötatud maale püüdisid vastu panna ning ägedalt võitlesid. Hittiitlased olid esimesed, kelle juures ajalugu esimesi naissõdurid leidis, nii siis neid võimegi lugeda amatsoonideks, keda ülistab Greeka mütoloogia. Garsting leidis Botha-Keili (üks tähtsam hittiitlaste linn) lähedal Väike-Aasias kaevamistöde juures hauakive, millel olid kujutused — sõjariistus amatsoonid võitlemisel nii hobuste seljas kui ka jalgsi. Mõnel pildil ümbrisesid nad üht jumalust, kujutades endid selle kaitsjatena. Igauhel neist oli käes pikk kepp kõvera otsaga. Need pildid näitavad meile selle naisteklasi prototüüpe, kes algul väimulikude kohuseid täitsid. Ent hittiitide vägevuse langemisega kadus see peagi.

„Amatsoon“ tähendab „rinnatu“. Sarnaselt nimetati neid just sellepärast, et nad endil parempoolse rinna, mis vibu pingutamist takistas, ära põletasid. Nende riigis, mis asus Väike-Aasias, Mustamere ääres, oli valitsejaks naine. Mehi nad endi seas ei sallinud, vast küll ainult niipalju, kui nad neid oma soo alalhoidmiseks vajasisid. Amatsoonide sõjakäigud olevat suured olnud ja kaugele ulatanud. Isegi Attikani. Lahinguis olevat nad vahvad olnud, kaitses oma jumalaid ja isamaad (õigemini „emamaad“). Abrahami eelsel aegjärgul olid hittiitid Väike-Aasias kõige vägevam rahvas. On teada, et XIV aastasajal enne Kristust Kiliikias, Lükaanias ja isegi Lüütias neil asumaad olid, kust nad maksusid kogusid. 900 aastat enne Kristust hävitasid juudid hittiitide viimased kindlustatud linnad ja ühes nendega kadusid ka amatsoonid.

Närvihäiguste põhjustest.

Tänu tervishoidlusele ja sellekohastele uurimustele, on viimasel ajal nii laialt maad võtnud närvihäiguste põhjustest juba enam-vähem selgitatud ja tuttavaks saanud, kusjuures aga paljud neist alles teadmata ja koguni kuulmatud. Nii on arstid-eriteadlased tähele pannud, et närvihäigused sagedasti ka nina, hingamisorganide kui ka silmanägemise rikestest on tulnud. Säärseid häigusjuhtumisi pole harva ette tulnud ja nende vastu on hoolega võitlusse astunud, kusjuures ka juba häid tagajärgi on saavutatud.

N A L I.

Arusaamatus. Ühes restoraanis istub tuntud arst. Ta on väga närviline isand. Laua juure astub kelner ja teatab: „Mul on keedetud kops, praetud neerud, jääjalad ja täidetud põrn.“

„Pagana päralt!“ hüüab arst, „jätke mind vähemalt lõunasöögi ajal rahule oma hädadega! Kui teil midagi kaevata, tulge kõnetunnil minu juure.“

Laevalael.

Kavaleer: „Ja kas teie ei tunne, et teis midagi liigub, mis mulle lootust võib anda, preili Mary?“

Mary: „Võib olla. Aga oodake natuke — võib olla on see merehaigus.“

*

„Kas olete juba midagi sünnud?“

— Ja, ühe kalkuni.

„Mitmekesi teid siis oli?“

— Kahekesi. Mina ja kalkun.

*

Eeskuju. Isa räägib õpetlikult pojale: „Vaata, poeg, neid sigu! Kui inetud nad on ja missuguses mustuses nad elavad! Kuula, kui vastikult nad rõhivad ja kui kõrvulõhestav on nende kisa! Nuusuta, kui eemale-tõukavalt nad haisevad — ja ometi toidavad nad tuhandeid inimesi oma rasva ja lihaga ning tuhandetele pakuvad nad mõnu oma sinkide maitsevusega. Võta siit endale eeskuju ja püüa oma kaasnimestele samuti kasulik olla.“

M A L E.

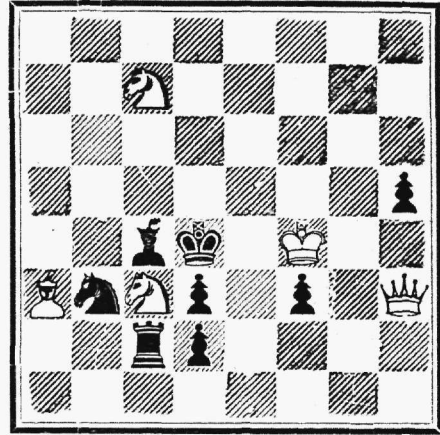
Ülesanne nr. 1.

Kokku seadnud R. Malsch.

Valged: Kf4, Lh3, Oa3, Rc3 ja c 7.

Mustad: Kd4, Vc2, Oc4, Rb3, Sd2, d3, f3 ja h5.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga. Ülesannete lahendus lähemas malenurgas.

Partii nr. 1.

Mängitud 20. nov. 1923. a. turniiril Tallinna malemeistri nime peale. Valged olid h-ra Homjakovi käe Sitsiilia mäng.

Valged:

1. e2 — e4,
2. Rg1 — f3,
3. d2 — d4,
4. Rf3 : d4,
5. Rb1 — c3,
6. Of1 — c4,
7. Rd4 : c6,
8. e4 — e5,
9. Ld1 — f3,
10. Rc3 : d5,
11. Oc4 : d5,

Mustad:

- c7 — c5,
- Rb8 — c6,
- c5 : d4,
- Rg8 — f6,
- d7 — d6,
- g7 — g6?
- b7 : c6,
- Rf6 — g8,
- d6 — d5,
- c6 : d5,

11. Oc4 : d5, mustad andsid alla.

A. B.

Kirjavastused.

O L. R. T—s. „Põgeneja“ ja „Hing“ ei kõlba avaldamiseks.

K. M. Siin. Muist tarvitame.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Balli- ja luksuskingad,
pärlitest kingapandlad, soojad ja poolsoojad toakingad on kohale jõudnud ja suures valikus saadaval

Saapakauplus
Müürivahe tän. nr. 9 ja
Vana Kalamaja tän. nr. 26.

KÖÖSEL ja KÖTSI

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse

kirjastusel ilmunud raamatute

nimekiri.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.

Jaunart Jaurami Jõngermannid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.

Laste Rõõm. Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 250 mrk.

Fütiska. I, II ja III. jagu. M. Kesküla ja E. Maltenek. Hind I. jagu 300 mrk., II. jagu 180 mrk. ja III. jagu 250 mrk.

Kaubateadus I. A. Aljak. Hind 100 mrk.

Kasvatuse radadel. Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mrk.

Töökool ja õpekool. Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.

Parlament. Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada. Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.

Minu mälestused. Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.

Sõda Landesvehriga. J. Poopuu. Hind 100 mrk.

Nipet-Näpet. Legendid, anektoodid ja tõsijuhtumised. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.

Vähkmann ja Ko. Fõljeton. O. Luts. Hind 100 mrk.

Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.

Tiibuse Mari ajalikud isalud. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.

Au langenule. Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.

Saatuse tujud. Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.

Punased lõunast. F. Grass. Hind 60 mrk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.

Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus. Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.

Täielik malemängu õpetus. A. Burmeister. Hind 135 mrk.

Poiss ja liblikas. Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mrk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.

Mida võiks igatüks suguhalgustest teada. Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.

Pärisosa. Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.

Käskivi. Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.

Eestlaste sugu. M. J. Eisen. Hind 200 mrk.

Kaubateadus 2. A. Aljak. Hind 160 mrk.

Immensee. Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.

Kadunud mees. Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

Pealadus :

Mooses ja prohvetid. Usuteadusline töö. Ed. Tennmann. Hind 200 mrk.

Laenatud naine. Jutustus Ameerika miljonääride elust. O. Höcker. Hind 50 m.

Keedu ja majapidamise juht. A. Tannebaum. Hind 140 mrk.

Marsi elanikud. Humoreskid. Tõnu Tõres. Hind 25 mrk.

Riigilelu põhijooned. G. Laurentius. Hind 100 mrk.

Individualism. G. Laurentius. Hind 65 mrk.

Kõlbhuse jumal. Näidend. K. Laurberg. Hind 40 mrk.

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes.

Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

Ajakiri „AGU“

„AGU“

on ainuke korralikult ilmuv rahvalik kirjanduse, teaduse ja kunsti ajakiri Eestis.

„AGU“

on lühikese aja jooksul loetavamaks Eesti ajakirjaks saanud.

„AOLE“

on seni kaastööd teinud ja edaspidi teha lubanud suurem hulk meie tähtsamatest kirjanikkudest.

Igas numbris toob „AGU“ kirjandusliku väärtusega huvitavaid novelle, jutustusi ja luuletusi, algupäraseid ja tõlkeid.

Arvustused uute algupärase teoste üle.

Teaduse aladelt on „AOLE“ mitmed eriteadlased ja Tartu ülikooli õpejõud kaastööd lubanud. Teaduslikud kirjatükid on „AOS“ harilikult seletavate piltidega varustatud.

Tähtsamatest sündmustest kodu ja väljamaal toob „AGU“ päevapiltlike ülevõtteid.

Igas numbris elu väärnähtusi tabavaid naljapilte.

Veel tänavu aastal hakkame igale „AO“ numbrile oma- ja väljamaa kunstnike parematest piltidest värvilisi reproduktsioone (äratrükilite) hinnata kaasa andma, mis läbi igal „AO“ lugejal võimalik on värviliste kunstiväärtuselistega piltidega oma eluruume ilustada.

Ajakiri „AGU“ ilmub igal laupäeval. Tema kestev ja korralik ilmumine on kindlustatud väljaandja osaühisuse (Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse „Päevaleht“) poolt.

Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk tän. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi Vabariigi postkontorite kaudu.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
(„Päevaleht“).

VCO